

A R T Y K U Ł Y I R O Z P R A W Y

KAMIL ŁUCZAJ
Uniwersytet Łódzki

„NIE PRZENOŚCIE NAM STOLICY DO KIJOWA”

ANALIZA INTERNETOWEGO DYSKURSU
ANTYUKRAINIZACYJNEGO PO 2022 ROKU

WPROWADZENIE

Po 24 lutego 2022 r. pozycja Polski w perspektywie globalnej uległa znaczącym przemianom. Jedną z nich było dostrzeżenie przez społeczność międzynarodową polskiego „cudu uchodźczego”, w którego rezultacie niektóre miasta uhonorowano zaszczytnym tytułem „ratowników”, a cały kraj bywa określany jako „supermocarstwo humanitarne”. Podejmuję tutaj analizę zjawiska będącego rewersem powszechnej mobilizacji społeczeństwa obywatelskiego w odpowiedzi na rosyjską agresję na Ukrainę w 2022 roku. W przeciwieństwie do opracowań poświęconych pracy wolontariackiej (Rudnicki 2023), goszczeniu w warunkach domowych (Firgolska 2023; Radzińska, Golińska 2023), analizom motywacji do pomocy (Kalinowska, Krakowska, Sałkowska 2023) czy dyskursu historycznego (Markowska-Marczak 2023) lub dyskursu pomocowego (Zogata-Kusz, Öbrink Hobzová, Cekiera 2023; Sosnowski i in. 2023; Zawadzka-Paluckta 2023) badam internetowy dyskurs „antyukrainizacyjny”, który rozumiem jako dyskursywną próbę przeciwstawienia się rosnącym sympatiom wobec państwa ukraińskiego i jego mieszkańców oraz, wynikającej z nich, chęci nawiązywania pogłębionych relacji społecznych, kulturowych i gospodarczych pomiędzy Polską a Ukrainą.

Podjęcie tego tematu wydaje się istotne nie tylko ze względu na fakt, że brakuje opracowań zwracających uwagę na treści niechętne migrantom przymusowym z Ukrainy (zob. Liber-Kwiecińska 2023; Tymińska 2023), lecz przede wszystkim dlatego, że — jak pisze Teun van Dijk (2018, s. 230) — „dyskurs migracyjny może nie tylko dotyczyć migracji lub jej wielu aspektów, lecz także stanowić część składową migracji jako zjawiska, tak jak historie migrantów, a także dyskurs parlamentarny przygotowujący politykę imigracyjną”. Dyskurs antyukrainizacyjny, będący radykalniejszą formą dyskursu antyukraińskiego, nawet jeżeli w 2022 roku stanowił niszę, to wraz ze zmianą ogólnego nastawienia społeczeństwa polskiego względem Ukraińców może odegrać doniosłą rolę polityczną. W związku z tym zadaję pytania o to: kto, z jakich pozycji i w jakim celu współtworzy ten dyskurs, jakie treści się na niego składają oraz w jaki sposób formułowane są poszczególne sądy¹.

Przeprowadzona analiza stanowi formę refleksji nad mechanizmami tworzenia i rozpowszechniania dyskursów ksenofobicznych. Władza symboliczna w dużej mierze sprawowana za pomocą tradycyjnych mediów przez wszystkie partie głównego nurtu — od lewa do prawa — przyczyniła się do powstania medialnej narracji o przyjaźni polsko-ukraińskiej, obustronnej życzliwości i pomocy, udzielanej przez jedną stronę, a powodującej wdzięczność drugiej. Nowe technologie informacyjno-komunikacyjne sprawiły, że władza ta ulega rozproszeniu, a poglądy niszowe, niezgodne z wielką narracją powtarzaną w interakcjach międzyludzkich, a także treściach medialnych, mogą być wytwarzane i odbierane.

PRZEGLĄD LITERATURY

Jedną z konsekwencji pełnoskalowej inwazji na Ukrainę w 2022 roku był napływ migrantów do Polski. Ta doniosła społecznie seria zdarzeń spowodowała, że bardzo szybko ukazało się wiele badań związanych z przyjęciem uchodźców i uchodźczyń². Jak piszą Małgorzata Łukianow i Anna

¹ Analizę przeprowadzono na podstawie materiału zgromadzonego w ramach realizacji grantu „Posttransformacja w perspektywie doświadczeń biograficznych osób urodzonych w latach 1980–2005”. Projekt jest finansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki w ramach konkursu OPUS 21 (nr 2021/41/B/HS6/02048). Niektóre tropy interpretacyjne zostały wypracowane podczas spotkań zespołu realizującego grant „Doświadczenia przyjmowania ukraińskich uchodźców we własnym domu. Socjologiczna analiza fenomenu polskiej gościnności” finansowany przez Narodową Agencję Wymiany Akademickiej w ramach Grantu Interwencyjnego (BPN/GIN/2022/1/00106).

² Tęgo terminu używam w potocznym sensie, ponieważ kwalifikacja prawna ich statusu mogłaby być inna.

Wylegała (2023, s. 9), „w środowisku naukowym dość szybko pojawiło się przekonanie, że jako społeczność również powinnyśmy w jakiś sposób zareagować i w te działania się włączyć, pomagając naukowcom i ośrodkom akademickim z Ukrainy, ale również wykorzystując naszą wiedzę i umiejętności zawodowe w celu lepszego zrozumienia tego, co się wokół nas dzieje”. W przeglądzie literatury skupię się wyłącznie na badaniach, które dotyczą ocen skutków napływu milionów uchodźców wojennych do Polski, a nie na licznych badaniach dotyczących sytuacji w samej Ukrainie (zob. Wylegała 2023).

Aleksandra Grzymała-Kazłowska, Paweł Downarowicz i Anna Wydra (2023) na podstawie analizy danych statystycznych pokazują, że niespodziewana i pilna potrzeba wsparcia ukraińskich uchodźców stworzyła dla państwa polskiego bezprecedensowe wyzwanie humanitarne, które zostało podjęte dzięki zdecydowanej reakcji obywatelskiej ogromnej liczby zaangażowanych osób i lokalnych organizacji udzielających niezbędnej pomocy. Opublikowane zostały również opracowania dotyczące sytuacji ekonomicznej uchodźców wojennych (Duszczuk i in. 2023) czy raporty uwzględniające wielowymiarową analizę działań pomocowych prowadzonych przez władze państwowe, władze samorządowe, społeczności lokalne, w tym organizacje etniczne, oraz organizacje międzynarodowe (Baszczak i in. 2022; Bloch i in. 2023).

Tematem często eksplorowanym jest goszczenie uchodźców we własnym domu. Katarzyna Kalinowska, Katarzyna Krakowska i Marta Sałkowska (2023) zaproponowały typologię powodów zaangażowania w pomoc ukraińskim uchodźcom, na którą składają się motywy etyczne, społeczne (przynależność do wspólnoty), patriotyczne, emocjonalne, terapeutyczne, tożsamościowe (pomaganie jako styl życia) oraz materialne. Tylko ten ostatni przypadek nie jest zgodny z narracją medialną na temat polskiej bezinteresownej pomocy na szeroką skalę³. Analizowano też (Łuczaj 2023) problemy, z jakimi zetknęły się osoby, które zdecydowały się zakwaterować uchodźców we własnych domach i mieszkaniach, wskazując, że szczególnie newralgiczne było negocjowanie codziennych rutynowych czynności, radzenie sobie z trudnymi sytuacjami życiowymi i stresem, do-

³ Według mojej wiedzy temat medialnych narracji dotyczących powszechnej i bezinteresownej pomocy (z uwzględnieniem argumentów aksjologicznych i retorycznych) nie doczekał się jeszcze kompleksowego omówienia. Dostępnych jest natomiast wiele materiałów dokumentujących ten sposób opowiadania o społecznej odpowiedzi na rosyjską agresję z 2022 roku. Należą do nich opracowania opublikowane przez Polską Fundację Narodową (zob. np. https://pfn.org.pl/aktualnosci/288_wystawa-2402-w-rydze) oraz artykuły prasowe (np. Szczygielska-Jakubowska 2022).

świadczenie kłótni i podziałów wśród migrantów, poczucie zaniedbywania własnej rodziny, zbyt silne emocjonalne przywiązanie do gości oraz niemożliwe do pogodzenia zestawy oczekiwań.

Badania dotyczące wolontariuszy działających na rzecz ukraińskich uchodźców pokazują, w jaki sposób kryzys może katalizować działania zbiorowe, zacierając różnicę między indywidualną a zbiorową sprawczością i redefiniując sposób, w jaki ludzie reagują na kryzysy (Dunn, Kaliszewska 2023). Poprzestając tylko na trzech przykładach, warto zwrócić uwagę na studium przypadku wrocławskiego dworca kolejowego opracowane przez Pawła Rudnickiego (2023), analizę „społeczeństwa łatwopalnego” prowadzoną przez większy zespół badaczek i badaczy na przykładzie Warszawy (Kalinowska i in. 2023) oraz artykuł Mateusza Kamionki (2023) wskazujący na niespotykaną dotychczas skalę mobilizacji w małopolskim Olkuszu. Wszystkie wymienione analizy, mimo że oparte na zupełnie różnym materiale, wskazują te same silne (choć krótkotrwałe) więzi, które wytworzyły się pomiędzy „pomagaczami”, i ich pełne zaangażowanie w pomaganie.

Stosunkowo liczne są też badania dyskursu. Ogólna analiza przeprowadzona przez Natalię Zawadzką-Palucką (2023) sugeruje, że polskie dzienniki przedstawiają ukraińskich migrantów, inaczej niż migrantów z Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej, w sposób neutralny bądź pozytywny. Barbara Markowska-Marczak (2023, s. 248), analizująca polskie tygodniki opinii, stwierdza, że „wojna w Ukrainie pozwala nam przeżyć (nam Polakom, nam Europejczykom) w skondensowany sposób historyczne wydarzenia XX wieku i przekształcić logikę tych pozornie minionych wydarzeń” i dlatego stanowi okazję do przepracowania historii i zmiany imaginariów politycznego powstałego po drugiej wojnie światowej. Jakub Wojtala i Bartłomiej Różycki (2022) odpowiadają na pytanie dotyczące intencji, jakie towarzyszą poruszaniu zagadnienia trwającego konfliktu przez pryzmat teorii sekurytyzacji. Ich analiza sugeruje, że postawy solidarności — rozumiane jako „wypowiedzi, które miały na celu umacnianie przekonania o konieczności wspólnego działania” — są widoczne przede wszystkim w manifestach polityków PiS i Lewicy (ok. 40% treści to dyskurs solidarności), nieco rzadziej Koalicji Obywatelskiej (22% tego typu treści). Tymczasem w przekazie Konfederacji stanowią one jedynie 10% treści, ustępując postawom kontestacji (44%) i obawy (16%). Grzegorz Demel (2022, s. 222), pokazując polityczne zróżnicowanie narracji na temat Ukrainy, argumentował: „tygodniki konserwatywne wskazują, że Ukraina dowiodła wierności *prawdziwym wartościom*, teraz czas na Polskę i Unię Europejską, to one potrzebują bowiem zmian. Media ulokowane na

w lewo od Tygodnika Powszechnego (włącznie) chcą z kolei, by polska polityka funkcjonowała wedle wartości, które stanowią rdzeń obecnej tożsamości europejskiej”. Demel (2023) analizował również próby wzniesienia paniki moralnej przez skrajną prawicę, jednak próby te, w jego ocenie, nie powiodły się ze względu na marginalną pozycję takich głosów w dyskusie prasowym. Analiza grup pomocowych na Facebooku (Sosnowski i in. 2023) pokazała z kolei, że dyskusja na temat Ukraińców koncentrowała się wokół ich bohaterstwa, wpływu płci na sytuację życiową w obliczu wojny oraz „roszczeniowości”.

Wśród literatury pomocowej znajdziemy publikacje skierowane zarówno do publiczności akademickiej, jak i pozaakademickiej (zob. Boroń, Gromkowska-Melosik 2022) oraz niezwykle szczegółowe opracowania, dotyczące na przykład zaangażowania straży pożarnej w pomoc Ukrainie (Gromek 2022). Systematyczny przegląd wszystkich badań prowadzonych w Polsce ze względu na wojnę w Ukrainie jest zadaniem znacznie wykraczającym poza cele tego artykułu. Na podstawie przeprowadzonej analizy można jednak zauważyć, że dotychczas opublikowane badania skupiają się na pozytywnych aspektach pomagania, z rzadka tylko sygnalizując problematyczne aspekty omawianych procesów. Entuzjazm związany z wyjątkowością polskiej pomocy przesłonił fakt, że jeden na trzech Polaków zadeklarował bierność w tym zakresie. Ilościowe badania opinii publicznej sugerowały bowiem, że pomocy obywatelom Ukrainy udzieliło 70% Polaków⁴ (Staniszewski 2023), co należy uznać za imponujący wynik, jednak oznacza on również, że duża część społeczeństwa nie przejawiała postaw omawianych w przedstawianych tu artykułach. Tym bardziej że inne badania (Długosz, Izdebska-Długosz 2023) — przeprowadzone na początku 2023 roku — wskazują wprost, że około jednej trzeciej badanych ma negatywny stosunek do uchodźców wojennych. Obawy związane są z negatywnym wpływem Ukraińców na rynek mieszkaniowy, wzrost cen towarów i usług czy stan służby zdrowia. Ponadto — jak stwierdzają Piotr Długosz i Dominika Izdebska-Długosz (2023, s. 1) — „gorsze warunki materialne respondentów, ich młodszy wiek, przekonanie o spadku własnej pozycji, obniżenie ich poczucia bezpieczeństwa, subiektywne doświadczenie anomii, brak zaufania i neurotyzm to czynniki, które istotnie wpływały na negatywny stosunek badanych Polaków wobec uchodźców wojennych z Ukrainy”.

⁴ Podobne wskazania odnotowano w badaniu prowadzonym zarówno w kwietniu i maju 2022 roku (69% respondentów deklaroowało pomoc), jak i w styczniu 2023 roku (70%) (Staniszewski 2023, s. 32).

METODOLOGIA BADANIA

Artykuł opiera się na multimodalnej krytycznej analizie dyskursu (MCDA) (Berger 2016). Dostępne w internecie filmy o „ukrainizacji Polski” służą tu jako językowe i wizualne jednostki analizy (Tunison 2023), które poddano opisanej poniżej procedurze.

Źródła danych

Chcąc zbadać „antyukrainizacyjny” dyskurs internetowy, zdecydowałem się przeprowadzić analizę materiałów wideo, ponieważ — w przeciwieństwie do ulotnych form komunikacji w mediach społecznościowych (m.in. posty, tweety) — są to na ogół treści dłuższe, wymagające wcześniejszego przygotowania i opracowania, a więc ze względów formalnych, nazywanych przez Teuna van Dijka (2018, s. 235–236) „schematyczną superstrukturą”, lepiej nadają się do analizy dyskursu niż krótsze wypowiedzi (tweety, krótkie filmy na TikToku), które można byłoby zbadać przy wykorzystaniu narzędzi z zakresu analizy zawartości. Ponadto, co może wydawać się kontrowersyjne, warto zwrócić uwagę, że van Dijk (2018, s. 231) klasyfikuje działalność w mediach społecznościowych jako formę osobistego dyskursu, podobnie do innych sytuacji, gdzie mamy do czynienia z komunikacją bezpośrednią pomiędzy dwiema osobami (np. rozmowy twarzą w twarz, listy), w przeciwieństwie do dyskursu internetowego, gdzie zarówno nadawców, jak i odbiorców przekazu może być wielu.

Chcąc uniknąć przypadkowego doboru materiałów do analizy, skorzystałem z płatnej wersji serwisu Brand24, jednego z komercyjnych narzędzi do monitoringu mediów społecznościowych i innych treści dostępnych w internecie stworzonych na potrzeby świata biznesu, które bywają wykorzystywane również przez badaczy społecznych (zob. Bagiński 2017; Troszyński 2019). Za jego pomocą zidentyfikowałem materiały związane z hasłem „ukrainizacja”, które wyrażało skrajnie prawicowy sprzeciw wobec napływu milionów Ukraińców do Polski.

Dyskurs antyukrainizacyjny rozumiem w tym artykule jako szczególną formę dyskursu antyukraińskiego obecnego w polskim dyskursie publicznym również przed 24 lutego 2022 r. Osoby badające antyukraińskie wypowiedzi we wcześniejszych latach stwierdzają, że artykułowanymi dyskursywnie przyczynami niechęci były między innymi zaszłości historyczne, obawy natury ekonomicznej (rywalizacja na rynku pracy) czy stanowiska prorosyjskie w obszarze polityki zagranicznej (Troszyński 2019). Katarzyna Liber-Kwiecińska (2023) stwierdza, że po wybuchu pełnoskalo-

wej inwazji w internetowych komentarzach antyukraińskich dominowały: strategia „odwróconych ról” (oparta na argumentacji, że to Polacy potrzebują pomocy), „ogłaszanie końca pomagania” (wskazywanie na nadmiarowość pomocy), „szkoda dla Polaków” (wskazywanie kosztów pomocy dla społeczeństwa polskiego) oraz pokrewna strategia polegająca na przywoływaniu własnych negatywnych doświadczeń, „odradzanie” (wezwania i groźby skierowane do firm), „przerzucanie odpowiedzialności” (artykułowanie poglądu, że Ukraińcy, a nie Polacy, powinni wspierać Ukrainę) oraz odniesienia historyczne. Osobną wyróżnioną przez Liber-Kwiecińską strategią jest „walka z ukrainizacją i spiskiem”, które stanowią, rzekomo, zagrożenie dla tożsamości narodowej Polaków. Na tym właśnie wątku koncentruje się analiza prowadzona w tym artykule.

Choć hasło „ukrainizacja” pojawiało się w dyskursie publicznym również przez 2022 rok (Deutschmann 2017, s. 79), działania Konfederacji dały mu nowe życie w obliczu napływu setek tysięcy migrantów przymusowych do Polski. „Renesans” dyskursu antyukrainizacyjnego przypada na okres między lipcem a sierpniem 2022 roku, kiedy to Grzegorz Braun powołał „zespół ds. powstrzymania ukrainizacji Polski” i wypromował akcję „Stop ukrainizacji Polski”, w rezultacie czego już kilka tygodni później hashtag #StopUkrainizacjiPolski stał się głównym hasłem antyukraińskiego dyskursu (Tymińska 2023). W kolejnych miesiącach w całej Polsce odbyła się seria protestów pod tym hasłem. Ich wystąpienie stanowiło bezpośredni impuls do przeprowadzenia prezentowanej tu analizy.

Wstępna baza do analizy obejmowała listę 162 materiałów filmowych, które ukazały się między jesienią 2022 roku, kiedy twórcy materiałów internetowych zaczęli używać pojęcia „ukrainizacja”, a zimą roku 2024, gdy obserwowaliśmy odpływ ukraińskich uchodźców, a jednocześnie zaczęto organizować wrogie wobec Ukrainy protesty rolników. Były to wszystkie materiały wideo, które można było zidentyfikować dzięki Brand24 — pierwszy datowano na 3 listopada 2022 r., a następne pojawiały się regularnie aż do 3 stycznia 2024 r., gdy zakończono analizę. Narzędzie, choć pozwoliło ustalić listę materiałów do wstępnej selekcji, okazało się jednak rozwiązaniem wymagającym dalszej, ręcznej, selekcji przypadków do analizy. Na liście materiałów pojawiły się bowiem duplikaty, a także treści niezwiązane z ukrainizacją, choć podobnie jak one korzystające z teorii spiskowych, czego najlepszym chyba przykładem jest film „Spór o Boga Siewcy Prawdy Dlaczego Katolicy i Żydzi się tak nienawidzą?”.

Ostatecznie, po odjęciu duplikatów ($n = 37$), treści nie na temat ($n = 20$), materiałów, które poruszały zagadnienie ukrainizacji jedynie w sposób marginalny, na przykład w bardzo długim materiale na inny

temat ($n = 8$), oraz treści niedostępnych, między innymi z powodu usunięcia konta ($n = 17$), analizie poddano 80 filmów, których łączny czas to niemal 29,5 godziny. Najdłuższy materiał trwał blisko 2 godziny, najkrótszy jedynie 9 sekund, a średnia długość nagrania to 22 minuty i 5 sekund.

Analiza danych

Ramowe kategorie porządkujące proces analityczny sformułował Bernard Berelson (zob. Goban-Klas 1997). Szczegółowy plan analizy danych wykraczał jednak poza schemat Berelsonowski, ponieważ moim celem była krytyczna analiza dyskursu, a nie analiza zawartości. W pierwszym kroku analitycznym identyfikuję więc kluczowych nadawców przekazu, aby móc odpowiedzieć na pytanie, z jakich kręgów społecznych wywodzą się analizowane treści. Następnie analizuję motywy (*themes*), określające ogólnie tematykę tekstu oraz szczegółowe tematy (*topics*) dyskursu antyukraińskiego, czyli semantyczne makrostruktury decydujące o ogólnym znaczeniu dyskursu (van Dijk 2018, s. 233). W ostatnim etapie analizy skupiam się na lokalnych znaczeniach, to jest znaczeniach słów, zdań i ich sekwencji (van Dijk 2016, s. 237), presupozycjach i sposobach opisu aktorów oraz działań (Machin, Mayr 2012)⁵.

Poszczególne materiały filmowe analizowałem pod kątem trzech modusów — werbalnego, wizualnego oraz audialnego. Przedstawione w dalszej części artykułu elementy analizy multimodalnej ograniczają się do dwóch pierwszych, ponieważ analiza treści dźwiękowych nie przyniosła, z kilkoma wyjątkami, interesujących poznawczo wniosków. Zapoznając się z materiałem audiowizualnym, sporządzałem notatkę uwzględniającą cztery podstawowe kategorie analityczne: (1) treść przekazu werbalnego (wynotowywałem dosłowne cytaty oraz znaczniki czasu miejsc szczególnie istotnych z punktu widzenia wytwarzanego komunikatu), (2) wskazówki wizualne dotyczące formy przekazu (m.in. kwestie montażu, otoczenia), (3) formę audialną (m.in. muzyka w tle, specyficzne sposoby intonacji) oraz (4) informacje na temat twórców przekazu, które często wymagały pogłębionego sprawdzenia za pomocą *desk research*.

⁵ Wszystkie przywoływane cytaty zawierają dosłowny zapis, często powielając błędy językowe występujące w analizowanych materiałach. Pełna lista analizowanych materiałów jest dostępna w załączniku na końcu artykułu. Cytaty opatrzone odniesieniami do tej listy umieszczonymi w nawiasach kwadratowych (numeracja z załącznika).

KTO MÓWI? WYTWARZANIE DYSKURSU ANTYUKRAIŃSKIEGO

Za twórcę pojęcia „ukrainizacja Polski” uznaje się posła Konfederacji Grzegorza Brauna, znanego z wielu skandali, w których uczestniczył⁶. Nie dziwi więc znaczna liczba materiałów bezpośrednio opartych na wypowiedziach Brauna (z których pochodzą najbardziej lapidarne sformułowania: „Nie przenoście nam stolicy do Kijowa”, „Stop banderyzacji polskiej racji stanu”) oraz osób z jego bezpośredniego otoczenia (określających się jako „Drużyna Grzegorza Brauna”), takich jak podkarpacka kandydatka na posłankę Karolina Pikuła (dlatego w wielu materiałach znajdują się bezpośrednie nawiązania do kampanii wyborczej z 2023 roku). Te osoby są znane z wystąpień w mediach ogólnopolskich i lokalnych, a media społecznościowe i serwisy internetowe są dla nich jednym z wielu dostępnych kanałów komunikacji.

Poza politykami z kręgu Konfederacji można wyróżnić jeszcze sześć kategorii twórców dyskursu antyukrainizacyjnego. Pierwsza z nich to skrajnie prawicowi publicyści (m.in. Michał Chodura, Marcin Hagmajer, Kamil Klimczak), czyli osoby niebędące aktywnymi politykami, oraz naukowcy związani z ruchem narodowym (m.in. dr Lucyna Kulińska lub dr Leszek Sykulski⁷) — mogący pełnić podwójną rolę: eksperta oraz polityka. Wśród nich szczególnie aktywny jest Łukasz Kopczyk, którego materiały analizowałem najczęściej (m.in. wystąpienia na własnym kanale, wywiady na innych kanałach). Kopczyk, określany przez youtubera o pseudonimie „Świadomy Obserwator” mianem „internetowego pogromcy Ukrofli”, w tym samym materiale, z niekrytą dumą, mówi sam o sobie: „zostałem określony najbardziej nietolerancyjnym TikTokerem przez jakiegoś sodomitę” [13]. W odróżnieniu od polityków Konfederacji instrumentalnym celem Kopczyka jest zebranie środków na realizację filmu dokumentalnego pt. „Ukrainizacja Polski — fakty i mity” (zob. il. 1). Komunikaty nadawców z tego kręgu emitowane przez znane skrajnie prawicowe kanały, takie jak Chrobry Szlak (14,5 tys. subskrybentów na YouTube) czy Telewizja wRe-

⁶ Szczegółową analizę programowej broszury na temat ukrainizacji przeprowadził już Grzegorz Demel (2023). W analizie skupiam się wyłącznie na materiałach wideo. Warto jednak odnotować, że w czasie analizy (grudzień 2023–styczeń 2024) broszura ta nie była już dostępna na stronie internetowej Konfederacji. Przeniesiono ją na specjalnie utworzoną stronę: stopukrainizacijpolski.pl [dostęp: 23.03.2024].

⁷ Po wystąpieniu z Konfederacji założył Polski Ruch Antywojenny, ugrupowanie dążące do minimalizacji zaangażowania Polski na Ukrainie, a ze względu na swoje kontrowersyjne poglądy stracił pracę w Akademii Nauk Stosowanych im. Józefa Gołuchowskiego w Ostrowcu Świętokrzyskim.

zrzutka.pl Katalog zrzutek Jak to działa Blog Pomoc Q

id: wrvmjf

"Ukrainizacja Polski - fakty i mity" - film dokumentalny

 Łukasz Kopczyk

 Zweryfikowany przelewem i dowodem osobistym

9 480 zł z 295 000 zł

3%

86 dni do końca

127 wspierających

[Wpłać na zrzutkę](#)
Zrzutka.pl nie pobiera prowizji od wpłat

[Udostępnij](#)

[Obserwuj](#) [Widżet](#) [Więcej](#)

[Więcej o ciasteczkach](#) [Akceptuję](#)

Zrzutka.pl używa plików cookies niezbędnych do działania strony, a także takich służących do analizy ruchu oraz pozwalających nam na optymalizację działania serwisu. Używamy także cookies niezbędnych do skutecznego marketingu usług własnych. Czytaj więcej: [polityka prywatności](#).

II. 1. Zrzutka.pl: „Ukrainizacja Polski — fakty i mity” — film dokumentalny

alu24 (usunięta z YouTube’a, a dostępna w portalu CDA.pl). W dalszej części analizy wskazują, że z punktu widzenia tej grupy internet stanowi podstawowy kanał komunikacji, gdyż tym twórcom towarzyszy przekonanie o marginalizacji (zob. dalej podrozdział „Jak się mówi?”). Media te można potraktować jako skrajnie prawicową „antysystemową” odpowiedź na przekaz mediów głównego nurtu, nazywanych w tych materiałach mediami „głównego ścieku”. Twórcy analizowanych materiałów mówią do osób podzielających ich poglądy i dopasowują przekaz do zestawu przekonań obowiązujących w tym środowisku oraz nawiązań traktowanych jako naturalne, na co zwracam uwagę w dalszej części analizy. Jednocześnie dzięki cykliczności emitowanych treści twórcy są w stanie budować wokół siebie środowisko fanów.

Trzecią grupą nadawców były osoby, które nie wyrażają jasno swojego stanowiska politycznego dotyczącego poparcia konkretnej partii, artykułując jednak wątpliwości związane z obecnością Ukraińców w Polsce. Przykładem może być materiał niszowej youtuberki posługującej się pseudonimem „Emi1717”, która w czasie prowadzenia analizy przestała być już aktywna jako twórczyni internetowa. Chociaż jej konto miało w styczniu 2024 roku tylko blisko 2,4 tys. subskrypcji, sam materiał wyświetlono przeszło 26 tys. razy [60]. Podobnie jak w przypadku poprzedniej grupy dla twórców z tego grona podstawowym, jeśli nie jedynym, kanałem artykulacji przekazu są raczej media niszowe.

W przeciwieństwie do niektórych przywoływanych dotychczas twórców, których działalność może wspierać rosyjską propagandę, następną wyróżniona kategoria to twórcy przekazu *stricte* propagandowego, czyli takiego, w którym z dużą dozą prawdopodobieństwa można określić intencje nadawców komunikatu oraz interesy, które z nimi stoją. W najbardziej klarowny sposób widać to w materiale „Międzynarodowe radio Białoruś dla Polski” stworzonym przez Międzynarodowe Radio Białoruś, czyli powstały pod koniec 2023 roku propagandowy kanał finansowany przez miński reżim. Ten youtubowy kanał posiada 2,9 tys. subskrybentów, a polskie media spekulowały, że przekaz radia jest adresowany do „wszelkiej maści antysystemowców”⁸.

Kolejną, piątą już, grupę stanowią produkcje najczęściej kompilujące treści, którym trudno przypisać autorstwo, a ich cechy strukturalne — jak będę dalej argumentował — sugerują, że mogą stanowić one efekt działalności prorosyjskich trolli internetowych. Są publikowane na niszowych kanałach mających od kilku do kilkudziesięciu subskrybentów (zob. załącznik 1).

W analizowanych przekazach bardzo rzadko pojawiają się treści piętnujące dyskurs antyukrainizacyjny tworzone przez Polaków (w odróżnieniu od osób składających się na ostatnią kategorię), takie jak wywiad z posłem Markiem Sawickim pt. „Nie widzę ukrainizacji Polski. Nie poradziliśmy sobie z monitorowaniem rynku żywności” przeprowadzony dla Radia Wnet [26]. Innym przykładem twórcy przyczyniającego się do powstania kontrdyskursu jest popularny youtuber Masny (279 tys. subskrybentów), który w filmie „Czy Polsce REALNIE grozi ukrainizacja?” [66] (65 tys. wyświetleń) wyśmiewa argumenty na rzecz tezy o ukrainizacji. Do tej kategorii należy zaliczyć również niszowy kanał „Polska Scena Polityczna” (285 subskrybentów), który wyemitował film pokazujący, w jaki sposób wypowiedzi Grzegorza Brauna są wykorzystywane przez rosyjską propagandę, między innymi przez kanał Россия 1 [17].

Ostatnią, siódmą, kategorią są treści tworzone w języku polskim przez Ukraińców, które — podobnie jak materiały z poprzedniej kategorii — mają zwalczać teorię o rzekomej ukrainizacji Polski, tworząc rodzaj kontrdyskursu. Wśród badanych filmów znalazły się dwa materiały tego rodzaju. Pierwszy wyemitował twórca o pseudonimie Antoni Historia [51], Ukrainiec mieszkający w Polsce i posiadający polskie korzenie, drugi stworzyła młoda dziennikarka Alina Vasylichenko [38].

⁸ Źródło: <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2023-10-06/bialorus-rusza-z-propagandowa-audycja-o-polsce-wabi-antysystemowcow/> [dostęp: 15.01.2023].

Osoby zaliczone przeze mnie do dwóch ostatnich kategorii można nazwać mimowolnymi współtwórcami dyskursu antyukrainizacyjnego, ponieważ — choć wychodzą z całkiem odmiennych pozycji politycznych niż przedstawiciele pozostałych kategorii — współtworzą ten dyskurs (na tej samej zasadzie dyskurs antyaborcyjny jest współtworzony przez środowiska *pro-choice*, a dyskurs anty deweloperski przez przychylnych branży dziennikarzy, którzy atakują podstawowe tezy aktywistów miejskich). Warto przy tym podkreślić, że choć materiały polskich youtuberów zwalczających ukrainizację są nieliczne, to zwykle są one częściej wyświetlane na YouTube i CDA.pl niż treści promujące tezę o ukrainizacji.

CO SIĘ MÓWI?

„WOŁYŃ PAMIĘTAMY”, „PODMIANKA ETNICZNA” I „ANDRIJ DUDENKO”

Choć proces ukrainizacji bywa rozmaicie rozumiany i odnoszony do różnych zjawisk, to jego definicje pochodzą od działaczy z kręgu Grzegorza Brauna i Konfederacji Korony Polskiej, stronnictwa wchodzącego w skład partii Konfederacja Wolność i Niepodległość. Najbardziej zwięzły sposób rozumienia tego terminu przedstawiła Karolina Pikuła, stwierdzając że „Ukrainizacja to jest proces akcji przesiedleńczej, podmianki etnicznej narodowości w naszym kraju” [12]. Definicja ta zmienia się jednak w różnych przekazach, a nawet w obrębie tego samego przekazu. Wspomniana polityczka nieco łagodzi bowiem swoje stanowisko, gdy mówi, że ukrainizacja to „stawianie Ukraińców wyżej niż Polaków”. Ukrainizacja pozostaje jednak, jej zdaniem, największym zagrożeniem dla współczesnej Polski. Z uwagi szeroki zakres tych definicji zebrany materiał wymaga pogrupowania. Głównymi motywami (*themes*) dyskursu są kwestie wojny oraz związanej z nią migracji przymusowej Ukraińców do Polski. Stosując kryterium głównych zarzutów wobec Ukraińców lub państwa ukraińskiego, można wyróżnić następujące tematy (*topics*) dyskursu:

- sporne kwestie historyczne,
- trudności ekonomiczne,
- problemy bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego,
- niekorzystne (zdaniem twórców przekazu) zjawiska społeczne,
- kwestie symboliczne,
- uwarunkowania geopolityczne.

Najczęściej eksplorowanym tematem dyskursu były zaszłości historyczne, głównie skoncentrowane wokół rzezi na Wołyniu (1943–1944) i, rzadziej, Galicji Wschodniej (1944). Dobrze, choć w bardzo łagodniej formie w porównaniu z pozostałymi materiałami, oddaje to fragment wy-

wiadu z posłem Markiem Jakubiakiem (obecnie PiS, wcześniej Kukiz '15), który zapytany o to, co sprawiło, że relacje między Warszawą a Kijowem stały się bardziej napięte, odpowiada: „Tu nie ma winnych dziś i teraz, to jest sprawa sprzed siedemdziesięciu paru lat” [31]. Typowy antyukraiński argument jest skonstruowany następująco. Punkt wyjścia stanowi uniwersalizujące i esencjalizujące (zob. Machin, Mayr 2012) założenie mówiące, że Ukraińcy to naród nacjonalistyczny, wrogi Polsce, który nigdy nie przeprosił za ludobójstwo. Racja stanu Ukrainy — w myśl tego dyskursu — ma być sprzeczna z polską racją stanu. W związku z tym pomoc Ukrainie stanowi ryzyko, a gdy jest ona nadmierna, polskie władze działają wbrew polskiemu interesowi narodowemu. Historia przywoływana jest wybiórczo, zamiast faktów podawane są zinterpretowane jednostronnie wydarzenia, a całość przedstawiona jest w niezwykle emocjonalny sposób.

Oburzenie twórców antyukraińskich przekazów wzbudzą również te komentarze, które skłaniają do czasowego zawieszenia sporów historycznych w obliczu rosyjskiej napaści na Ukrainę. W ten sposób atakowany był nawet znany z prawicowych i patriotycznych poglądów prezydent Andrzej Duda. Łukasz Kopczyk w materiale zatytułowanym „9 — Andrzej #Duda atakuje ks. Isakowicza Zaleskiego” mówi tak:

„[początek wypowiedzi urwany] wypowiadać się może katolicki kapłan, a w jakich nie. Andriej Dudenko będzie cenzorem i czym ma zajmować się ksiądz według Andrzeja Dudy. Redaktor Bogdan Rymanowski zapytał a błyskotliwy, trochę inaczej, Andrzej Duda odpowiedział jak zaprogramowany: „Ja bym wolał, żeby nie zajmował się polityką, tylko zajmował się tym, czym powinien zajmować się ksiądz”. Czy kapłan katolicki może domagać się ekshumacji ofiar ludobójstwa i godnego pochówku ofiar? Według Andrzeja Dudy ksiądz Isakowicz powinien zaakceptować fakt, że kości naszych rodaków spoczywają w lasach, na ukraińskich polach i łąkach. [34]

W materiałach o profilu historycznym nie brakuje też insynuacji opartych na teoriach spiskowych. Bardzo wyraźnie widać to w filmie autorstwa Michała Chodury [4], w którym modus werbalny (ksenofobiczne treści podkreślane za pomocą wulgaryzmów) jest wzmocniany przez modus wizualny (obrazowe grafiki oraz budujące napięcie pomarańczowo-żółte chmury w tle i dynamizujący przekaz motyw ognia towarzyszący zmieniającym się napisom), a także niemal równie istotny modus audialny („pstryknięcia”, skandowanie, krzyk)⁹:

⁹ Ten fragment analizy zawiera częściową odpowiedź na pytanie „jak się mówi”, którym zajmuję się w dalszej części artykułu, lecz omówienie treści komunikatu byłoby niepełne bez wprowadzenia tego kontekstu.

Zobaczcie tą piosenkę przy której Polacy byli zabijani [fragment występu ze szkolnego przedstawienia, na którym dziewczynka owinięta ukraińską flagą śpiewa „Czerwoną kalinę” na tle napisu „W sercach Niepodległa” — zob. il. 2] [youtuber pstryka w palce] *Ja tu nie szerzę żadnej propagandy. Przypomnijcie sobie historię* [kolejne pstryknięcie] [plansza: Wołyń 1943. Ludobójstwo ukraińskich nacjonalistów na Polakach z Kresów Wschodnich. „Nie ma wioski, nie ma śladu po niej, gdzie mogiły — wie tylko Bóg”. Stanisława Wiatr-Partyka] [plansza z datami historycznymi, „1920 — Ukraińcy nie potrafią obronić Kijowa oddanego im przez polski wojsko; „1944 — Ukraińcy mordują Polaków podczas tłumienia PW”] [plansza: Szef Ukraińskiego IPN: nie będzie zgody na ekshumacje Polaków, dopóki Polska nie odnowi pomnika UPA] [pstryknięcie] *Tak nam zawsze dziękowaliście, że nas zawsze zabijaliście. [...] A tu chodzi o to, że Chazarzy tworzą Niebiańską Jerozolimę* [fragment filmu na którym Volodymyr Zelensky występuje obok ortodoksyjnych Żydów] [4].

UKRAINIZACJA POLSKI - ODEZWA BOHATERA DO NARODU POLSKIEGO I UKRAIŃSKIEGO - MAMY WSPÓLNEGO WROGA !!!

Chodura Michał
168 subskrybentów

Subskrybuj

4

Udostępnij

Pobierz

Klip

Il. 2. Ukrainizacja Polski (Chodura Michał). Zrzut ekranu

Przywoływany materiał nie tylko zatem manipuluje faktami historycznymi, lecz wprost odwołuje się do jednej z popularnych teorii spiskowych, której geneza łączona jest z działalnością rosyjskiej propagandy (Winogrodzki 2023), a przekaz opiera się na antysemityzmie. Z filmu dowiadujemy się, że Jarosław Kaczyński „wywodzi się spod Odessy” i ma mieć korzenie „rosyjsko-żydowskie”, a przodek Andrzeja Dudy miał „zabijać Polaków” [4].

Kwestie ekonomiczne — stanowiące kolejny temat badanych materiałów — bardzo często są podnoszone przez polityków Konfederacji i naro-

dowych publicystów, którzy operując wyjętymi z kontekstu danymi liczbowymi [12], podsumowują wydatki przeznaczone na wsparcie Ukrainy. Nie są to jednak nigdy argumenty ściśle ekonomiczne, lecz współwystępują z nacjonalistycznymi i ksenofobicznymi hasłami ideologicznymi. Aby dostrzec różnicę, warto przanalizować materiał, w którym Ryszard Petru, obecnie polityk Trzeciej Drogi, odpowiada na pytanie twórcy kanału „Szalona Polityka” (ponad 11 tys. subskrypcji na YouTube) o to, jak ocenia postulat Konfederacji, zgodnie z którym należy odebrać Ukraincom „przywileje”, aby ci jak najszybciej opuścili Polskę i wyjechali do Niemiec:

To nie są przywileje, prawda. Jeżeli Ukraińcy [...] traktowani są jak Polacy, to nie są przywileje. Przywileje wynikały jakby z tego, że byli uchodźcami wojennymi. I rzeczywiście wraz z upływem czasu one powinny być wygaszane. No bo nie może być takiej asymetrii. Jak ktoś tu długo już jest nie powinien otrzymywać żadnych dodatkowych specjalnych benefitów [10].

Wypowiedź Petru w sferze postulatów politycznych zawiera przekaz podobny do lansowanego w dyskursie antyukraińskim: świadczenia dla uchodźców trzeba zlikwidować (choć prawdopodobnie polityk Trzeciej Drogi perspektywę czasową, w jakiej należałoby podjąć takie działania, postrzega inaczej niż Konfederacja). Podobny postulat wynika tu jednak z zupełnie innych założeń ideologicznych. Zamiast programowej antyuchodźczości w powyższej wypowiedzi mamy do czynienia z wyrazem troski o stan finansów publicznych, przy jednoczesnym hołdowaniu zasadzie, że uchodźcom należy pomóc. Kwestia zakończenia pomocy wynika z poczucia sprawiedliwości społecznej, takiej jak rozumie ją Petru, a nie zagrożeń, które mają wiązać się z obecnością osób uchodźczych w Polsce. Wyraz całowicie odmiennego dyskursu ekonomicznego znajdziemy między innymi w wywiadzie ze Sławomirem Mentzenem [21], w którym przywódca Konfederacji stwierdza, że „pieniądze polskich podatników nie powinny być przeznaczane na zdrowych, silnych, dorosłych ludzi”, wyjaśniając, pomimo obiekcji redaktora Bogdana Rymanowskiego (Radio Zet), że nie należy wspierać Ukraińców, skoro państwo nie jest w stanie wesprzeć będących w potrzebie Polaków.

Ta krótka wypowiedź ilustruje wyraźny rys zaobserwowany w wielu materiałach, w których podważa się tezę, iż wszystkim Ukraincom należy się ochrona. Była ona milcząco przyjmowana w mediach głównego nurtu, funkcjonując niejako w kontrze do dyskursu na temat osób przekraczających granicę polsko-białoruską (zob. Danecka i in. 2023), zbudowanego na podobnych figurach retorycznych co zachodnioeuropejskie dyskursy antyuchodźcze (van Dijk 2000; Machin, Mayr 2012). Tymczasem w ana-

lizowanych przekazach często podkreśla się, że niektórzy Ukraińcy nie są prawdziwymi uchodźcami, a „turyści” powinni wrócić czym prędzej do domu. Bezpłatne świadczenia i ulgi uznaje się przy tym za niesprawiedliwe, jak — w emocjonalnym tonie — stwierdza między innymi dr Kułińska [1] [24]. Pomoc udzielana Ukraińcom ma negatywnie wpływać na polskie społeczeństwo, co Karolina Pikuła ilustruje przykładem problemów z finansowaniem opieki okołoporodowej, której rezultatem ma być niska dzietność Polek [12]. W jej opinii ten problem trzeba rozwiązać, ponieważ dzieci „muzułmańskie ani ukraińskie” nie zastąpią polskich. W tym krótkim fragmencie widać wyraźnie ideologiczną podbudowę wypowiedzi w postaci dyskursu antymigracyjnego, który — inaczej niż media głównego nurtu i najpopularniejsze partie polityczne — nie rozróżnia Ukraińców i migrantów z innych stron świata. W podobnym tonie wypowiada się Krzysztof Ator Woźniak, nazywający — „tłumacząc na język ogólnoludzki” — ukraińską skargę do WTO i towarzyszące jej doniesienia medialne „bezcelnym roszczeniowym politycznym bełkotem” [16]. Choć pod koniec filmu zwraca on uwagę, że zła sytuacja jest winą PiS-u, a nie Ukraińców („PiS dla Ukrainy odda ostatnią koszulę dowolnego Polaka”), jego materiał nie uwzględnia w żaden sposób perspektywy Kijowa.

Dyskurs sekurytyzacyjny (Jaroszewicz 2021; Szabaciuk 2021; Wojtala, Różycki 2022), kolejny badany temat wskazujący zagrożenia bezpieczeństwa narodowego związane z ukrainizacją, opiera się głównie na rozważaniu różnych scenariuszy możliwej wojny z Rosją. W pełnym wulgaryzmów anonimowym filmie „Czy wybuchnie trzecia wojna światowa?” [33] taka sugestia jest raczej wyśmiewana, lecz dominują materiały, w których rosyjska inwazja na Polskę jest traktowana jako scenariusz nie tylko realny, ale i groźny. W przywoływanym już wywiadzie z „Super Expressu” Marek Jakubiak stwierdza: „Ukraina nie walczy za żadną Europę, tylko walczy o własną państwowość” [31]. Toteż, w myśl autorów tworzących dyskurs antyukraiński, to, że „oddaliśmy prawie całą liczącą się broń”, powoduje, że „pomoc może skończyć się dla nas niedobrze”, a rządzący mają „frymarzyć bezpieczeństwem narodu”. Wychodząc z podobnych założeń, dr Leszek Sykulski przekonuje w swoim podcaście [15], że polski sektor zbrojeniowy nie czerpie korzyści finansowych z zaangażowania w Ukrainie, a reprezentujące go firmy nie są nawet zapraszane do kluczowych przetargów, co komentator nazywa „kolejnym ciosem w państwo polskie ze strony ukraińskiej”. Następnie wymienia inne „ciosy”, którymi miały być ukraińskie interwencje w WTO czy agendach Unii Europejskiej. Oryginalnym wariantem tej narracji jest materiał omawiający rzekomy atak Ukrainy na fabrykę dronów w Iranie, który twórca przekazu określa jako

„suwerenny kraj” i przedstawia jako ofiarę niezawinionej napaści [14]. Jednocześnie stara się wzbudzić panikę moralną, wykorzystując eksperyment myślowy, w którym Rosja ma zaatakować Polskę, czyli kraj, w którym produkowane jest uzbrojenie wykorzystywane przez Ukrainę.

Niektóre materiały wskazują również rzekome zagrożenia dla bezpieczeństwa wewnętrznego, czego przykładem może być opis filmu „Ukrainizacja Polski — fakty i mity” powstającego na portalu Zrzutka.pl, którego twórca, znany nam już Łukasz Kopczyk (odsyłający doń w swoich produkcjach), stwierdza: „Policja zaprzestała podawania narodowości przestępców ze względu na coraz częstsze doniesienia prasowe o Ukraińcach łamiących polskie prawo (na Ukrainie przestępczość jest większa niż w Polsce, w tym liczba zabójstw)”¹⁰. Gdzie indziej zagrożień upatrują twórcy filmu „AFERA ZBOŻOWA Truczny z Ukrainy Trucie Polaków Ukrainizacja” [7], wskazując, że do Polski wagonami węglowymi sprowadzono zboże techniczne i zgniłe ziarno jako zboże spożywcze. Posiłkując się — w charakterze źródła — filmem autorstwa Pawła Wyrzykowskiego (opublikowanym pierwotnie na TikToku), stwierdzają oni jednak również: „Liczba kradzieży wzrosła o 30%. Policja przestała podawać narodowość sprawców”. Pomijając brak informacji na temat rzeczywistego źródła przytaczanych danych liczbowych, przywoływany tiktokier w charakterystyczny dla teorii spiskowych sposób zachęca odbiorców: „Połączcie kropki!”. Podobny niepokój próbuje wywołać autor kanału „ToTemat” (45,2 tys. subskrypcji) [52], który w dłuższym materiale poruszającym wiele negatywnych następstw obecności dużej liczby Ukraińców w Polsce, w tym ekonomicznych i symbolicznych, sugeruje, że dane na temat liczebności mniejszości ukraińskiej w Polsce są podawane w sposób mający celowo zdezorientować opinię publiczną.

Z kwestiami bezpieczeństwa łączą się problemy społeczne związane między innymi z organizacją pracy w szkołach czy społecznymi konsekwencjami wejścia tysięcy obywateli Ukrainy na rynek pracy. Jeden z materiałów kanału Chrobry Szlak, współtworzonego przez Kamila Klimczaka [30], poświęcono Ukraińcom zatrudnianym w polskich urzędach. Jest to przykład całej serii materiałów, w których straszono również przed „ukraińskimi policjantami” [4]. Taki stan rzeczy ma prowadzić, w ocenie prowadzącego, do powstania „Ukropolin”. Klimczak w dalszej części materiału posługuje się klasycznym błędem argumentacyjnym („równia pochyła”), ostrzegając, że drobne zmiany mogą przynieść daleko bardziej niebezpieczne konsekwencje w przyszłości:

¹⁰ Źródło: <https://zrzutka.pl/wrvmjf> [dostęp: 20.03.2024].

Zaczną najpierw przyjmować Ukraińców, a potem może i przyjdzie pora na jakichś Hindusów. Czemu nie, proszę państwa? [...] A zatem, proszę państwa, do tego zmierzamy, że zaraz, być może, administracja zostanie opanowana przez obcokrajowców. Czy będą to Ukraińcy czy nie. Akurat tak się składa, że Ukraińców jest najwięcej [...] bo kto miałby z tych regulacji skorzystać, nie wiem, Eskimosi czy nie wiem Duńczycy [...] A może jednak Ukraińcy? [30].

Nietypowym przykładem problemu społecznego może być omawiana przez Krzysztofa Tołwińskiego (25 tys. subskrypcji na YouTube), polityka Konfederacji z Podlasia (wcześniej reprezentującego m.in. PSL i PiS), kwestia ukrainizacji autokefalicznej Cerkwi w Polsce i zaangażowania polskich polityków w ten proces. Choć jest to materiał, który może poruszać kwestie istotne z punktu widzenia niektórych wyznawców prawosławia, warto odnotować, że pojawiają się w nim również odwołania do innych kontrowersyjnych opinii autora (i pozostałych „myślących”, z którymi wita się on na początku nagrania), takich jak „pseudopandemia” czy „próby uwalania” Prezydenta Republiki Białoruskiej. Trudno traktować to jako rzeczową analizę problemu społecznego.

Najbardziej wymowny przykład symbolicznego komponentu dyskursu antyukraińskiego pochodzi z serii filmów „Ukrainizacja Poznania” [22] [23] [25]. W tych materiałach — niepozornych na pierwszy rzut oka — bez żadnego komentarza pokazywane są ukraińskie flagi obecne w poznańskiej przestrzeni miejskiej. Komentarz odautorski możemy rozpoznać jedynie w elementach schematycznej superstruktury (np. perswazyjny tytuł „Powstańcy Wielkopolscy się w grobach przewracają”). Materiały te opierają się na presupozycji, jakoby jedyną flagą, która powinna być eksponowana w Polsce, jest flaga biało-czerwona. Gdziekolwiek artykułuje się wprost, że „Polak powinien być w Polsce gospodarzem” [27] [35], co mają podważać takie zabiegi jak eksponowanie flag obcych państw na budynkach rządowych, w szczególności gdy twórcy dyskursu uważają je za „flagi banderowskie” (określając tym terminem również sztandary niebiesko-żółte, a nie tylko czerwono-czarne¹¹). W związku z różnymi formami symbolicznej obecności Ukrainy w Polsce dr Lucyna Kulińska, w przywoływanym już materiale, stwierdza prześmiewczo: „Polska w ruinie, sława Ukrainie” [1]. W podobnym tonie kontrowersyjny salezjanin ks. Michał Woźnicki [76] (został wydalony ze stanu kapłańskiego pod koniec 2023 roku i obłożony ekskomuniką) uważa za niestosowne pojawienie się napisów ukraińskich w telewizji, pytając retorycznie „Czy Polska jest podbita przez

¹¹ Ukraińska flaga rewolucyjna używana między innymi przez Organizację Ukraińskich Nacjonalistów-Banderowców (OUN-B).

Ukrainę?” i stwierdzając, że czuje się jak w kraju okupowanym. Doda-
je asekuracyjnie, że *oczywiście* warto brać pod uwagę zasadę gościnności,
krytykuje ponadto zmiany nazwy pierogów z „ruskich” na „galicyjskie”.
Oskarża o to nie tylko „Żydów i masonów”, lecz również władze państwo-
we, a nawet hierarchię kościelną (którą określa jako „głosy niepolskie”).
Perswazyjną moc tego przekazu, poza nagromadzeniem też wysoce kon-
trowersyjnych, osłabiają okoliczności, w jakich prezentowany jest przekaz.
Ksiądz stwierdza bowiem podczas mszy, że „bezbożni ludzie” postawili
mu zarzuty prokuratorskie, co może podważyć jego autorytet nawet wśród
osób sympatyzujących z niektórymi głoszonymi przezeń poglądami.

W analizowanym korpusie materiałów pojawiają się motywy utraty oj-
czyzny na rzecz wrogich sił międzynarodowych, do czego miała przyczynić
się proukraińska postawa polskiego społeczeństwa oraz jego programowo
antyrosyjskie nastawienie, które powoduje między innymi, że nie możemy
już kupować taniego gazu.

*W szalonym tempie tracimy naszą ojczyznę, nie tylko na rzecz wielkiego, ob-
cego kapitału, wpływów żydowskich, niemieckich, ale o zgrozo, na rzecz kraju,
Ukrainy, którego obywatele opętani rodzimym szowinizmem dopuścili się wobec
Polaków w przeszłości straszliwej zbrodni ludobójstwa [...] Dzisiaj lekkomyśl-
nie ulegamy Ukrainie, chociaż jest to państwo w rozpadzie, do tego głęboko zde-
moralizowane, pełne korupcji, bezprawia, tajnych baz do badań nad zabójczymi
bakteriami, wirusami i handlu narządami, a nawet noworodkami na skalę prze-
mysłową — przekonuje dr Lucyna Kulińska [1].*

W dalszej argumentacji dowiadujemy się, że „proukraińska histeria”
wybuchła pod naciskiem Zachodu i nielojalnych władz. W podobnym
tonie wypowiada się Karolina Pikuła, która stwierdza: „zostaliśmy wy-
przedani na arenie międzynarodowej” [12]. Ta wypowiedź jest istotna nie
tylko jako ilustracja dyskursu zahaczającego o geopolitykę, lecz również ze
względu na liczbę mnogą, której używa polityczka Konfederacji. Taki spo-
sób wypowiedzi, odwołującej się do wspólnoty, jest charakterystyczny dla
wielu materiałów, co poddam szczegółowej analizie w kolejnej części ar-
tykułu. W ten sposób „szczerząca na nas zęby” Ukraina ma w przyszłości
spowodować, że „winnym będzie Polska”, która za mało jej pomagała.

JAK SIĘ MÓWI?

KONTRSYSTEMOWCY, OBLĘŻONA TWIERDZA I PANIKA MORALNA

Bardzo często ramą, którą stosują autorzy analizowanych przekazów,
jest perspektywa „kontrsystemowa”, polegająca na założeniu, że politycy
głównego nurtu, i wspierające ich media, nie reprezentują żywotnych inte-

resów narodowych. Można to prześledzić na podstawie filmu „O ukrainizacji debaty publicznej”, będącego zapisem rozmowy, którą Kamil Klimczak (Chrobry Szlak Ekstra) przeprowadził z Marcinem Haggmajerem (Narodowa Akademia Informacyjna) [9]. Materiał zawiera treści wskazane we wcześniejszych etapach analizy (m.in. nawiązania do „Cywilizacji Chazar-skiej”, zarzuty o dyskryminację Rosji w debacie publicznej), jednak pojawia się tu element metanarracji, umiejscawiającej prezentowany dyskurs w szerszym uniwersum symbolicznym. Rozmówcy nazywają się „kontrsystemowcami”, używając terminu przypisywanego Mateuszowi Piskorskiemu, nauczycielowi akademickiemu i skrajnie prawicowemu politykowi znanemu ze współpracy z rosyjskimi prokremlowskimi mediami. W trakcie rozmowy odwołują się do niezbyt popularnych dziś teorii naukowych (m.in. filozofia Feliksa Konecznego, cybernetyka społeczna Józefa Kossec-kiego), które mają legitymizować stawiane tezy. Z perspektywą kontrsystemową wiąże się nieodłącznie „syndrom obłożonej twierdzy” (Ziółkowski 2019). Przejawia się to zarówno w warstwie leksykalnej, jak i wizualnej przekazu (do czego wrócę jeszcze w końcowej części analizy). W przekazach „kontrsystemowych” pobrzmiewa poczucie marginalizacji, widoczne chociażby wtedy, gdy — w cytowanej już rozmowie Kamila Klimczaka z Marcinem Haggmajerem — pada stwierdzenie:

nie mamy najmniejszych szans, środowiska narodowe, powiedzmy sobie szczerze i otwarcie, na przeforsowanie czegokolwiek w dyskursie publicznym, jakiegokolwiek ustawy [9].

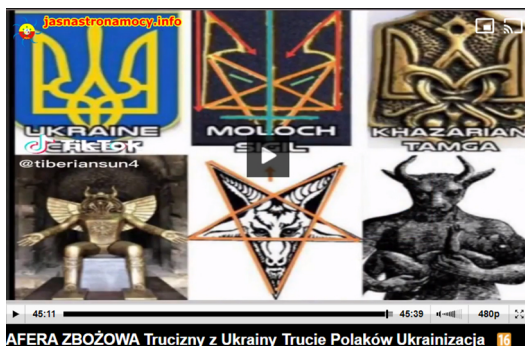
Innym wyrazem marginalizacji jest wypowiedź Karoliny Pikuły [12], która konstatuje ze smutkiem, że jej formacja, w przeciwieństwie do głównych sił politycznych, nie dysponuje zapleczem analitycznym („Nie mamy biur diagnostycznych”). Konfederacja oraz inne środowiska narodowe są więc skazane na prowadzenie analiz inaczej niż robią to jej rywale. Wypowiedź Pikuły uzmysławia jednocześnie, że „kontrsystemowy” skrajnie prawicowy dyskurs to dyskurs wspólnotowy, który można nazwać przednowoczesnym, z powodu wypowiedania się w sposób kolektywny (Machin, Mayr 2012), zawsze odniesiony do wspólnoty („my”, „Polacy”, „ludzie myślący”). W przeciwieństwie do zindywidualizowanych dyskursów liberalnych (Reckwitz 2020) przedmiotem refleksji jest tu, rzekomo zagrożone, dobro wspólne. Przyjrzyjmy się kilku przykładom. Pierwszy pochodzi z innej wypowiedzi Karoliny Pikuły [11], która tłumaczy, że ukrainizacja to proces dłuższy niż pandemia, który „ma nas wynarodowić”. W wielu materiałach i komentarzach pod nimi pojawiają się podobne odniesienia do wymaginowanej wspólnoty trapionej przez zewnętrzne zagrożenia. Do-

brze oddaje to komentarz zamieszczony pod jednym z materiałów: „Dzisiaj policjanci występują przeciwko rolnikom, jutro przeciwko Wam” [7]. Analogiczną konstrukcję znajdujemy w wypowiedzi księdza Woźnickiego, który ostrzega: „Nieprzyjaciele boga, kościoła świętego mogą nas złupić” [76].

Przekaz wielu przytaczanych dotychczas materiałów opiera się na próbach wzniesienia paniki moralnej, czyli skrajnej reakcji społecznej, zazwyczaj przybierającej formę „moralnego oburzenia na zachowania grupy lub jednostki postrzeganej jako zagrożenie dla wyznawanych wartości i moralnej kondycji społeczeństwa” (Zielińska 2004, s. 161–162). Ze względu na fakt, że w dzisiejszym świecie panikę moralną wzniesia się zwykle poprzez działalność medialną, można — zgodnie z sugestią Elżbiety Czykwin (2007) — nazwać ją również „paniką medialną”. Przyjrzyjmy się przykładom. Dyskurs na temat afery zbożowej jest podsycany przez obrazowe dookreślenie, że owo zboże mogło trafić „do naszych żłobków, przedszkoli” [12]. W ten sposób twórcy przekazu nie tylko przyjmują perspektywę kolektywną, lecz jednocześnie wskazują na to, że ukrainizacja miałaby skrzywdzić bezbronne dzieci, czym potęgują panikę moralną. Podobne mechanizmy stosowano, gdy — jak pokazywałem powyżej — używając wątpliwych logicznie rozumowań, straszono odbiorców konsekwencjami pracy obcokrajowców w urzędach i formacjach mundurowych. Warto więc odnotować, że w przeciwieństwie do ustaleń Grzegorza Demela (2023) opartych na analizie dyskursu tygodników opinii, czyli mediów o wysokiej legitymizacji symbolicznej, w analizowanych filmach panika moralna jest wszechobecna. Hasła, których głoszenie nie było możliwe w tradycyjnych kanałach komunikacji, z powodzeniem zatem znajdują artykulację w mediach niszowych. Jako niszowe mają one jednak szansę dotrzeć do osób, które właśnie takich materiałów poszukują, aby utwierdzić się w swoich skrajnych poglądach.

Jednocześnie w analizowanym materiale dały się zauważyć tendencje do tworzenia „konspiracyjnych mitologii” (*conspiratorial mythology*), jak Stanley Cohen (2002), jeden z teoretyków paniki moralnej, określa zbiory opinii powszechnych w danej społeczności, różniących się od tych, które są uznawane w szerszych kręgach społecznych. Z tego powodu obok wyolbrzymionych zagrożeń dotyczących realnych problemów społecznych (np. niedofinansowanie szkół, nadużycia ze strony niektórych ukraińskich przedsiębiorstw) w dyskursie antyukrainizacyjnym mogły pojawić się również zupełnie abstrakcyjne zagrożenia, takie jak żydowski/masoński/charzarski spisek czy plany globalnych mocarstw dotyczące podziału Europy. Skoro adresatami przekazu były osoby o poglądach radykalnie prawicowych i „kontrsystemowych”, tego typu mitologie były punktem odniesienia przyjmowanym milcząco. Nie wymagał on uzasadnień, podobnie

jak argumenty antyszczepionkowe czy zwalczające to, co godne pogardy zdaniem twórców dyskursu, między innymi społeczność LGBT+ czy środowiska feministyczne.

Il. 3. AFERA ZBOŻOWA Trucizna z Ukrainy
Trucie Polaków Ukrainizacja

nocześnie argumentując, że jest to symbol boga Neptuna, który „lubi zalewać”. W ten sposób rozszyfrowany miałby zostać tajny plan zalania Ukrainy przez bliżej nieokreślone siły (co, przypuszczalnie, miałyby stanowić formę kary).

W materiale zamieszczonym na kanale „Okiem Rzeuskiej” [64], którego autorka pozdrawia „tych co warto”, a komunikatowi towarzyszy relaksacyjna muzyka o wydźwięku ezoterycznym, całkiem na poważnie wyrażony jest następujący postulat:

Likwidacja obciążających kontrproduktywnych uczelni wyższych, właśnie wyższych. To co już państwu mówiłam: różni ufolodzy, ichtiolodzy, socjolodzy, inni-lodzy, którzy po odebraniu dyplomu mogą jeno iść na kasę do Biedronki albojechać do Niemiec wycierać tyłki starym, właśnie, starym dziadom.

Wbrew tytułowi materiału „Stop banderyzacji ! Stop ukrainizacji ! Stop klerykalizacji ! Stop ! Stop ! Stop ! O co tu chodzi ?” temat ukrainizacji pojawia się w nim marginalnie, a jedenaście minut przekazu Rzeuska poświęca na prezentację swoich postulatów politycznych (m.in. rozluźnienie dyscypliny fiskalnej). Autorka, jak sama stwierdza, nie może odmówić sobie małej przyjemności przedrzeźniania osób decydujących się mówić „w Ukrainie” zamiast „na Ukrainie”. Podobna niespójność przekazu występuje, gdy Karolina Pikuła [12], krytykująca wiele grup, do których jej ugrupowanie jest nastawione wrogo, dość niespodziewanie nawiązuje również do afery pedofilskiej wśród youtuberów¹², która choć „może” nie

¹² Ujawnione pod koniec 2023 roku informacje o tym, że znani polscy youtuberzy mieli molestować seksualnie kobiety. Niektórzy z nich również osoby nieletnie.

W przypadku niektórych materiałów przyjęcie perspektywy bezstronnego obserwatora jest zadaniem dość trudnym. Analizując kilka filmów, zastanawiałem się, czy nie są one zawołanym żartem. Tak było przede wszystkim w przypadku materiału, w którym ukrainizację łączy się z satanizmem i okultyzmem (zob. il. 3). Symbol tryzuba zestawia się tu z pentagramem, jed-

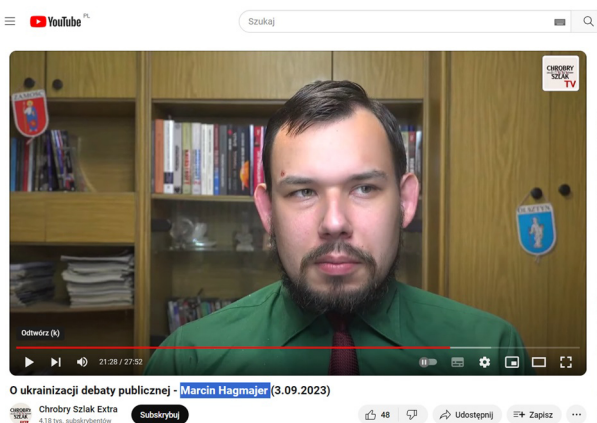
wiąże się z Ukrainą, przypomina jej o rzekomym handlu dziećmi z domu dziecka.

Nieco inaczej wygląda konstrukcja materiałów tworzonych przez niszowych youtuberów. W analizowanym filmie Emi1717 posługuje się znaną figurą retoryczną *concessio* (pozornej zgody), stwierdzając:

Ja nie mam nic przeciwko pomocy Ukraińcom i zdaję sobie sprawę z tego, że wojna to jest ogromne wyzwanie dla ludzi i ogromna tragedia. Natomiast nie do końca rozumiem położenie Polski w tym względzie tak mocnego zaangażowania w tą pomoc [60].

Następnie wymienia „nadmiarową pomoc”, do której zalicza świadczenia socjalne, zestawiając otrzymujących wsparcie Ukraińców między innymi z niezamożnymi polskimi emerytami. Strategia ta zasadza się na pozornym przyznaniu racji interlokutorowi, co w rzeczywistości podkreśla siłę własnego argumentu (Szczyrbak 2023, s. 28). W istocie struktura logiczna tego rozumowania jest bliźniaczo podobna do myśli zawartych w materiałach konfederatów i narodowców, jednak w tym przypadku przemyślenia są wypowiedzane z perspektywy Schützowskiego „człowieka z ulicy” (Schütz 1985), rzekomo targanego wątpliwościami.

Warto też odnotować formę materiałów, które poddałem analizie. W większości przypadków na próżno szukać tam interesujących przejęć, cięć czy oprawy muzycznej, która występuje w standardowych materiałach pochodzących z YouTube’a. Można się o tym przekonać oglądając przywoływany wcześniej materiał wyemitowany przez Masny kanał, gdzie zwalczano dyskurs antyukrainizacyjny [65, 66]. Typowym formatem są „gadające głowy”, których wypowiedzi tylko czasami przeplata się innymi materiałami. Uwagę zwracają ponadto bardzo wyraźnie wysłużone meble, które za plecami mają niektórzy z twórców przekazu (zob. il. 4). Zamiast nowoczesnego studia widzimy od dawna nieremontowane wnętrza, często ozdobione elementami patriotycznymi (np. portrety postaci ważnych przedstawicieli ruchu narodowego, symbole religijne). Choć

Il. 4. O ukrainizacji debaty publicznej (Chrobry Szlak). Zrzut ekranu

celem tego artykułu nie jest ocena walorów estetycznych filmów ani otoczenia, w którym znajdują się twórcy przekazu, należy odnotować, że odbiegające od współczesnych standardów wnętrza sprawiają wrażenie skromności i niedzisiejszości, a przez to wzmagają przekaz werbalny sytuujący twórców przekazu na marginesie debaty publicznej.

W nawiązaniu do kategorii schematycznych superstruktur warto zwrócić uwagę również na elementy typowe dla filmów stworzonych z myślą o dystrybucji internetowej oraz takich, które dodatkowo lokują ten dyskurs w komunikacyjnej niszy. Przykładem pierwszych mogą być typowe zachęty do subskrybowania kanału, polubienia materiału, obejrzenia następnego odcinka, udostępniania lub postawienia twórcom „kawy za 5 złotych”. Prawicowy dyskurs kontrsystemowy charakteryzuje ponadto przeświadczenie o wszechobecnej cenzurze internetu (m.in. przez Facebooka) i powiązane z nim dobieranie w słów w taki sposób, aby nie narazić się na zablokowanie konta lub konsekwencje prawne.

Do tej pory analizowałem, na jakich zasobach symbolicznych — werbalnych i niewerbalnych — oparte są analizowane narracje. Warto jednak przyjrzeć się również sposobowi, w jaki przedstawiane są osoby uczestniczące w omawianych zdarzeniach. Strategią wyraźnie widoczną w zgromadzonym materiale jest opisywana przez Davida Machina i Andreę Mayr (2012) „agregacja”. Zgodnie z nią uczestnicy zdarzeń traktowani są łącznie, jako kategoria statystyczna. Nietrudno przewidzieć, że może to prowadzić do nieuprawnionych uogólnień. Z kilkakrotnie przywoływanej tu już wypowiedzi Karoliny Pikuły możemy dowiedzieć się, że pojawienie się Ukraińców spowodowało „agresję na placach zabaw” czy „zezwierzenie”. Autorzy traktują więc pojawienie się Ukraińców jako zagrożenie spowodowane przez masę osób, które nie są znane z imienia i nazwiska. Wypowiedzi tego typu różnią się od opinii wyrażanych przez tych komentatorów wydarzeń politycznych, którzy wskazują różne antypolskie — w ich opinii — działania konkretnych polityków ukraińskich (np. Anton Drobowycz, szef ukraińskiego odpowiednika IPN w materiale Leszka Sykulskiego [43]). Uchodźcy zaś są jedną, niezróżnicowaną wewnętrznie masą, która przyjeżdża „wyciągać socjale”, ma wrogie wobec Polski zamiary lub szkodzi jej samą swoją obecnością. Nie jest to jednak bierna masa. Wykorzystanie w analizie innej sugerowanej przez Machina i Mayr (2012) kategorii analitycznej — aktywności uczestników zdarzeń — przynosi wnioski zgodne z obserwacjami Teuna van Dijka (2000), który stwierdza, że mniejszości etniczne są reprezentowane jako aktywne głównie wtedy, gdy czynią zło. W przeciwnym wypadku są przedstawiane w sposób pasywny. W dyskursie antyukrainizacyjnym aktywnymi podmiotami nie są

więc Polacy, ale ukraińscy przybysze, którzy w konsekwentny i zaplanowany sposób, zdaniem współtwórców tego dyskursu, działają na niekorzyść naszego kraju. Polacy tymczasem są bierni, a celem analizowanych przekazów jest to, aby „otworzyli oczy” (Karolina Pikula) lub „zjednoczyli się” (Michał Chodura).

PODSUMOWANIE: Z JAKIM SKUTKIEM?

Przedstawiona analiza uzupełnia wiedzę na temat społecznych skutków pełnoskalowej agresji Rosji na Ukrainę rozpoczętej w lutym 2022 roku. Jej przedmiotem były filmy internetowe niechętnie wspierane kierowanemu zarówno do państwa ukraińskiego, jak i do ukraińskich uchodźców wojennych. Wśród nadawców tego przekazu wyróżniłem osoby związane z radykalnymi politykami Konfederacji („Drużyna Grzegorza Brauna”), publicystów narodowych, niszowych youtuberów o niejasnej proveniencji politycznej, prorosyjskie media, osoby działające na rzecz prorosyjskiej propagandy (trolle internetowe), osoby starające się zwalczać dyskurs na temat rzekomej potrzeby walki z ukrainizacją, w tym polskojęzycznych Ukraińców.

Wśród głównych tematów dyskursu wokół ukrainizacji można wyróżnić spory o: pamięć historyczną, obciążenia ekonomiczne („A Ty Polaku płać”), problemy związane z bezpieczeństwem wewnętrznym i zewnętrznym, trudności społeczne związane z przybyciem znacznej fali uchodźców, zagadnienia geopolityczne oraz, kluczowe w tym dyskursie, kwestie symboliczne. Analiza sposobu, w jaki wytwarzany jest dyskurs, wymaga zrozumienia świata społecznego „kontrsystemowców”, skrajnie prawicowych radykałów, których antyukraińskie wypowiedzi często przeplatają się z mową nienawiści skierowaną do środowisk LGBT+, elit politycznych (w tym centrowych i prawicy głównego nurtu; wspominany już „Andrij Dudenko” lub sugestia, że Hołownia to nazwisko ukraińskie [46]), a także różnych grup obcokrajowców. Integralny element tego dyskursu stanowią teorie spiskowe. Poczucie marginalizacji własnych środowisk, co potwierdzają bardzo małe zasięgi analizowanych materiałów, powoduje, że tezy obecne w tych materiałach propagowane są z perspektywy „obłężonej twierdzy”. Wewnątrz znajdują się atakowani ze wszystkich stron obrońcy prawdy, dysponujący do tego skromnymi zasobami materialnymi i niewielkim kapitałem symbolicznym, przynajmniej jeżeli mierzyć go społeczną legitymizacją.

Ponadto część analizowanych materiałów tak dalece odbiega od głównego nurtu przekazu (np. łączenie ukrainizacji z okultyzmem, antyse-

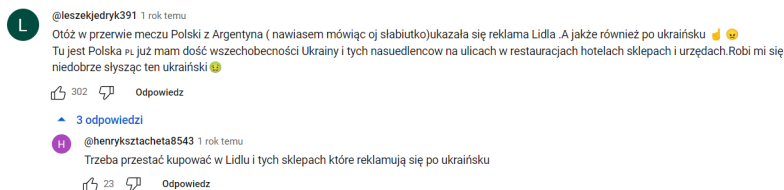
mityzmem), że zasadne staje się pytanie o to, w jakim stopniu ich powstanie jest efektem pracy wspierających Rosję trolli internetowych. Dotyczy to zwłaszcza anonimowych twórców. Radykalne tezy wygłaszane w tego typu materiałach, w połączeniu z ogromnym nagromadzeniem różnych niepasujących do siebie logicznie i estetycznie grafik (np. zawierających symbole satanistyczne), mało profesjonalną warstwą graficzną (zdradzającą nikłą dbałość o szczegóły, co sugeruje, że zostały one przygotowane w pośpiechu), powodują, iż trudno uwierzyć, aby takie przedstawienia mogły reprezentować czyjeś modele mentalne (zob. il. 3). Nagromadzenie teorii spiskowych i estetyczny nieład powodują, że prawdopodobna jest również inna hipoteza, mówiąca, że materiały tego typu powstają z przyczyn ideologicznych — aby trafić do osób podatnych na teorie spiskowe, niezainteresowanych weryfikacją odbieranych przekazów lub ze względu na posiadane kapitały nie dysponujących właściwymi narzędziami, aby przeprowadzić taką analizę. Publikacja niedopracowanych materiałów może też stanowić celową strategię, sprzyjającą wzmożeniu efektu „autentyczności”. Stosunkowo najmniej tajemnicze są intencje filmów tworzonych przez nadawców bezpośrednio powiązanych z prorosyjską propagandą (Międzynarodowe Radio Białoruś).

Niektóre makrostruktury prezentowanego dyskursu mogą jednak korespondować z makrostrukturami modeli mentalnych tworzących je osób i jako takie — jak sugeruje Teun van Dijk (2018, s. 234) — są w stanie wywoływać działania społeczne, w tym praktyki dyskryminacyjne. Wyjąwszy przykłady skrajne (il. 3), przekonania te mogą więc wynikać z autentycznego sposobu postrzegania społecznych skutków napływu znacznej fali ukraińskich uchodźców do Polski. Część materiałów o zabarwieniu silnie politycznym otwiera jednak możliwość kolejnej konkurencyjnej interpretacji, która mówiłaby, że intencje stojące za ich powstaniem były ściśle oportunistyczne, a ostatecznym celem była chęć zbiccia politycznego kapitału. Antyukrainizm mógł być jednym ze sposobów na odróżnienie się od ówczesnej prawicowej elity władzy. Atakując różne decyzje i działania, twórcy przekazu próbowali argumentować, że jest to w rzeczywistości postawa antypolska (np. sugestia Łukasza Kopczyka, że Polska Agencja Prasowa jest polską „tylko z nazwy” [29]) lub że działania polityków kierowane są chęcią uzyskania indywidualnego zysku („Koryto, a nie dobro narodu!” [9]). W wielu przypadkach analizowany przekaz stanowi jednoznaczny efekt walki politycznej. Na przykład w jednym z materiałów przywoływana jest niedoszła kandydatka w wyborach do senatu Małgorzata Zych, która miała wyrazić opinię, że skre-

ślono ją z list „paktu senackiego” pod naciskiem „środowisk probande-rowskich” [26]¹³.

Przeprowadzone badanie pozwala również wyprowadzić wnioski natu-ry metodologicznej. Narzędzie Brand24 sprawdza się jako automatyczny agregator treści, jednak gdy wykorzystuje się je w praktyce badawczej, a nie marketingowej, można dostrzec jego mankamenty. Najważniejszym są du-plikaty — różne adresy odsyłające do dokładnie tego samego materiału. Czasami zdarzają się też niemal identyczne linki, które różni tylko rodzaj protokołu użytego w adresie (w jednym przypadku mamy „http”, w innym „https”). Natomiast niedostępność części wyszukanych przez Brand24 fil-mów może nie wynikać z charakterystyki narzędzia, lecz rodzaju anali-zowanych źródeł. Ze względu na prezentowane treści niektóre materiały mogły zostać usunięte jako nienawistne po zgłoszeniu przez użytkowni-ków YouTube czy CDA.pl (o takich sytuacjach możemy zresztą usłyszeć w niektórych materiałach) lub wycofane przez samych twórców w obawie o możliwe konsekwencje prawne.

Sięgając do klasycznych Berelsonowskich kategorii, należy stwierdzić, że przeprowadzona analiza nie była w stanie odpowiedzieć na pytanie, jaki skutek wywołują analizowane powyżej dyskursy. Proste zestawienie liczbowe zasięgów kont publikujących analizowane treści oraz liczby wy-świetleń i polubień sugeruje, że z pewnością nie jest to dyskurs głównego nurtu. Przeciwnie, większość filmów miała co najwyżej kilka tysięcy wy-świetleń i kilkadziesiąt polubień. Zwykle jednak pod filmami pojawiały się komentarze — w typowej sytuacji nienawistne: „Polska bez ukraińców” czy „precz z UkroPIS em” [pisownia oryginalna]. Komentarze te wzbu-dzały zwykle nie tyle dyskusję, co zachęcały do utwierdzania się różnych komentujących w swoich poglądach (zob. il. 5).

Il. 5. Komentarze pod filmem Macieja Maciaka pt. „Musisz to wiedzieć (1557) Ukrainizacja Polski w toku, nawet w Lidlach”. Zrzut ekranu

¹³ Źródło: <https://www.pap.pl/aktualnosci/malgorzata-zych-skreslona-z-listy-kandydato-w-do-senatu-nie-przedstawiono-mi-powodow> [dostęp: 20.03.2024].

Warto podkreślić, że stosowane przez autorów przekazu strategie argumentacyjne skazują prezentowany materiał na bycie przekazem o charakterze niszowym. Zniechęcające mogą być zarówno błędy logiczno-retoryczne (np. równia pochyła), jednostronność przekazu, odwołania do teorii spiskowych i charakterystycznych dla nich mechanizmów perswazyjnych („połączcie kropki”). Dla bardziej krytycznych odbiorców mało przekonujące muszą okazać się argumenty oparte na wiedzy z drugiej ręki (np. źródłem informacji Karoliny Pikuły jest „przyjaciółka jej mamy”, a Emi1717 odwołuje się do „pani, która pracuje w bibliotece”).

Bez odpowiedzi musi też pozostać pytanie o skuteczność mieszania dyskursu antyukrainizacyjnego z antysemickim, dyskursem anty-LGBT+, antyfeministycznym („My kobiety chciałybyśmy, abyście to wy, mężczyźni dbali o nas, troszczyli się, zapewniali nam poczucie bezpieczeństwa” [12]) czy antyszczepionkowym. O ile ta strategia ma szansę okazać się skuteczna w przypadku radykalnych odbiorców, o tyle może jednocześnie zniechęcić część publiczności, która choć podziela podstawowe tezy na temat rzekomej ukrainizacji, jednak głównych zagrożeń upatruje w kwestiach ekonomicznych czy społecznych. To właśnie konflikty o podłożu ekonomicznym, na przykład sprawa ukraińskiego zboża czy przewozów kabotażowych, spowodowały spadek nastrojów proukraińskich w Polsce (Staniszewski 2023). Wydaje się jednak, że w dyskursie nacjonalistycznym problemy te mają drugorzędne znaczenie. Filmy internetowe stanowią platformę prezentowania treści, które — ze względu na brak symbolicznej legitymizacji — nie znalazły wyrazu w mediach głównego nurtu, wspierających działania pomocowe, które skupiają uwagę badaczy konsekwencji pełnoskalowej agresji Rosji z 2022 roku dla polskiego społeczeństwa.

Oświadczenie Autora

Żadne treści przywoływane w tym artykule jako materiał badawczy nie reprezentują światopoglądu Autora. Sięgnięcie po treści nienawistne i ksenofobiczne służy wyłącznie celom naukowym, w szczególności prezentacji niszowych poglądów, które są dostępne w internecie. W żadnej mierze nie chcę propagować poglądów cytowanych twórców i twórczyń. Dziękuję Redakcji i anonimowym Osobom Recenzującym za cenne uwagi do pierwszej wersji maszynopisu.

BIBLIOGRAFIA

- Bagiński Paweł, 2017, “We Might Give People a Sense of the Magnitude of the Problem”: On the Truth Discourse about Violence against Women in the First Phase of Polish #MeToo (#JaTeż) Action (October 2017) on Facebook, „Stan Rzeczy”, nr 2, s. 161–181.
- Baszczak Łukasz, Kiełczewska Aneta, Kukołowicz Paula, Wincewicz Agnieszka, Zyzik Radosław, 2022, *Pomoc polskiego społeczeństwa dla uchodźców z Ukrainy*, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa.
- Berger Arthur Asa, 2016, *Applied Discourse Analysis: Popular Culture, Media, and Everyday Life*, Springer-Palgrave MacMillan, Cham.
- Bloch N., Cape B., Czerniejewska I., Czerska-Shaw K., Dąbrowska A., Górny A., Homel K., Jarosz S., Jekaterynczuk A., Kaczmarczyk P., Klaus W., Kosowicz A., Krzyworzeka A., Lewandowski A., Łukasiewicz K., Main I., Mikulska A., Nowosielski M., Pachocka M., Pędziwiatr K., Podgórska K., Ptak N., Popławska J., Sydow K., Tymińska A., Trzeszczyńska P., Urbańska J., Winiarska A., 2023, *Polska szkoła pomagania. Przyjęcie osób uchodźczych z Ukrainy w Polsce w 2022 roku*, Konsorcjum Migracyjne, Warszawa.
- Boroń Aleksandra, Gromkowska-Melosik Agnieszka, 2022, *Ukraińskie uchodźczynie wojenne. Tożsamość, trauma, nadzieja*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Warszawa.
- Cohen Stanley, 2002, *Folk Devils and Moral Panics: The Creation of Mods and Rockers*, Routledge, London–New York.
- Czykwini Elżbieta, 2007, *Stygmat społeczny*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Danecka Marta, Kinowska-Mazaraki Zofia, Machcewicz, Anna, Nalewajko Ewa, 2023, *Aktywność społeczna na granicach w sytuacji kryzysu: percepcja sytuacji i motywacje lokalnych aktorów społecznych niosących pomoc humanitarną*, „Studia Polityczne”, nr 2, s. 199–223.
- Demel Grzegorz, 2022, *A więc wojna! Pierwsze reakcje polskich tygodników opinii na rosyjską inwazję na Ukrainę*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, nr 2, s. 209–225.
- Demel Grzegorz, 2023, *Przyszli. Czy zostaną? Wybrane narracje o Ukraińcach w Polsce a koncepcja paniki moralnej*, „Studia Politolologiczne”, t. 68, s. 271–296.
- Deutschmann Marcin, 2017, *Rasizm w Polsce w kontekście problemów migracyjnych. Próba diagnozy*, „Studia Krytyczne”, nr 4, s. 71–85.
- Długosz Piotr, Izdebska-Długosz Dominika, 2023, *Polskie społeczeństwo wobec uchodźców wojennych z Ukrainy*, „Studia Migracyjne — Przegląd Polonijny” (DOI: 10.4467/25444972 SMPP.23.023.18935).
- Dunn Elizabeth, Kaliszewska Iwona, 2023, *Crisis as Potential for Collective Action: Violence and Humanitarianism on the Polish-Ukrainian Border*, „Anthropology Today”, t. 39(2), s. 18–20 (DOI: 10.1111/1467-8322.12797).
- Duszczyk Maciej, Górny Agata, Kaczmarczyk Paweł, Kubisiak Andrzej, 2023, *War Refugees from Ukraine in Poland — One Year after the Russian Aggression. Socioeconomic Consequences and Challenges*, „Regional Science Policy & Practice”, t. 15(1), s. 181–199.
- Firgolska Anna, 2023, *Uchodźcy z Ukrainy w prywatnych dyskursach osób goszczących ich w swoich domach*, „Kultura i Społeczeństwo”, nr 3, s. 121–140.
- Goban-Klas Tomasz, 1997, *Analiza zawartości przekazów masowych*, w: Marian Malikowski, Marian Niezgodą (red.), *Badania empiryczne w socjologii*, Wyższa Szkoła Społeczno-Gospodarcza, Tyczyn, t. 2.

- Gromek Paweł, 2022, *Krajowy system ratowniczo-gaśniczy a niemilitarne wsparcie Ukrainy w pierwszych miesiącach konfliktu ukraińsko-rosyjskiego w 2022 roku*, „Zeszyty Naukowe SGSP”, nr 84, s. 235–255.
- Grzymała-Kazłowska Aleksandra, Downarowicz Paweł, Wydra Anna, 2023, *Private Assistance for Ukrainian Refugees and Attitudes Towards Refugee Sponsorship in Poland*, „CMR Spotlight”, nr 3.
- Jaroszewicz Maria, 2021, *Ukrainian Migration to Poland Through the Lens of Critical Security Studies*, „CMR Spotlight”, nr 11.
- Kalinowska Katarzyna, Krakowska Katarzyna, Sałkowska Marta, 2023, *Dlaczego Polacy pomagali Ukraińcom? Typologia powodów zaangażowania w pomoc ukraińskim uchodźcom*, „Kultura i Społeczeństwo”, nr 3, s. 41–64.
- Kalinowska Katarzyna, Kuczyński Paweł, Bukraba-Rylska Izabella, Krakowska Katarzyna, Sałkowska Marta, 2023, *Społeczeństwo łatwopalne. Doświadczenie wojny i pomaganie uchodźcom wojennym z Ukrainy*, Scholar, Warszawa.
- Kamionka Mateusz, 2023, *Local Humanitarian Volunteerism in the Time of Full-Scale Russo-Ukrainian War on the Example of an Polish Informal Group “Olkusz Helps Ukraine*, w: Kinga Anna Gajda, Alicja Z. Nowak (red.), *University and War in Ukraine*, Peter Lang Verlag, Berlin (<https://doi.org/10.17651/SOCJOLING.37.12>).
- Liber-Kwiecińska Katarzyna, 2023, *Emocje na celowniku — antyukraińskie komentarze w mediach społecznościowych*, „Socjolingwistyka”, nr 37, s. 217–238.
- Łuczaj Kamil, 2023, *Multifaceted Hospitality. The Micro-Dynamics of Host–Guest Relations in Polish Homes after 24 February 2022*, „Central and Eastern European Migration Review”, s. 1–21 (online first: DOI: 10.54667/ceemr.2023.19).
- Łukianow Małgorzata, Wylegała, Anna, 2023, *Czy, kiedy i jak? Badanie i dokumentowanie losów uchodźczyń wojennych z Ukrainy w Polsce*, „Kultura i Społeczeństwo”, nr 3, s. 9–40.
- Machin David, Mayr Andrea, 2012, *How to Do Critical Discourse Analysis: A Multimodal Introduction*, Sage, Los Angeles.
- Markowska-Marczak Barbara, 2023, *Ramy wojny: inwazja rosyjska na Ukrainie jako wydarzenie historyczne*, „Kultura i Społeczeństwo”, nr 3, s. 225–252.
- Radzińska Jowita, Golińska Agnieszka, 2023, *Cokolwiek się nie wydarzy mieć odwagę i honor w każdej sytuacji zachować się po prostu przyzwoicie... Granice gościnności na przykładzie przyjęcia w Polsce osób uchodźczych z Ukrainy*, „Studia Migracyjne — Przegląd Polonijny” (online first, DOI: 10.4467/25444972SMPP.23.022.18934).
- Reckwitz Andreas, 2020, *The Society of Singularities*, w: Doris Bachmann-Medick, Jens Kugele, Ansgar Nünning, *Futures of the Study of Culture: Interdisciplinary Perspectives, Global Challenges*, De Gruyter, Berlin–Boston, s. 141–154.
- Rudnicki Paweł, 2023, *Wspólnota i działanie na Dworcu Głównym we Wrocławiu*, Wydawnictwo Naukowe DSW, Wrocław.
- Schütz Alfred, 1985, *Światły obywatel*, „Literatura na Świecie”, nr 2, s. 269–284.
- Sosnowski Sebastian, Janusz Magdalena, Klencka Kaja, Mandes Sławomir, Sprycha Nina, Wardak Kinga, 2023, *„Matka-Ukrainka” — o warunkach pomocy i oczekiwaniach wobec uchodźczyń i uchodźców z Ukrainy po 24 lutego 2022 r. Studium przypadku forów pomocowych na Facebooku*, „Kultura i Społeczeństwo”, nr 3, s. 141–161.
- Staniszewski Robert, 2023, *Społeczna percepcja uchodźców z Ukrainy, migrantów oraz działań podejmowanych przez polskie państwo*. Raport porównawczy z badań opinii publicznej, które

- zostały przeprowadzone na próbach ogólnopolskich osób w wieku 16–65 lat oraz próbie regionalnej (obszar przygraniczny z Białorusią) w latach 2022–2023, Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych, Uniwersytet Warszawski, Warszawa (<https://spolecznapercepcjamigrantow.wnpism.uw.edu.pl/wp-content/uploads/sites/147/2023/05/Raport-2023-dr-Robert-Staniszewski-Broszura.pptx.pdf> [dostęp: 30.12.2023]).
- Szabaciuk Andrzej, 2021, *Sekurytyzacja dyskursu o przeszłości jako wyzwanie z punktu widzenia stosunków Ukrainy i Polski* [brak danych wydawcy] (<https://phavi.umcs.pl/at/attachment/s/2021/1220/132704-szabaciuk-sekurytyzacja-dyskursu-o-przeslosci.pdf> [dostęp: 10.05.2024]).
- Szczygielska-Jakubowska Agata, 2022, *Mają szlachetne serca, bezinteresownie niosą pomoc. W Teatrze Kameralnym odbyła się Gala Bydgoskiego Wolontariatu*, „Gazeta Wyborcza. Bydgoszcz”, 12 grudnia (<https://bydgoszcz.wyborcza.pl/bydgoszcz/7,48722,29254015,maj-a-szlachetne-serca-bezinteresownie-niosa-pomoc-w-teatrze.html> [dostęp: 14.01.2024]).
- Szczyrbak Magdalena, 2023, *Retoryka i dyskurs sędziowski — o relacji koncesywności w uzasadnieniach wyroków*, „Język Polski”, t. 103, z. 1, s. 20–35.
- Troszyński Marek, 2019, *Ukraina i Ukraińcy w polskim dyskursie internetowym. Analiza jakościowo-ilościowa tekstów zamieszczanych w mediach społecznościowych*, w: Piotr Tyma (red.), *Mniejszość ukraińska i migranci z Ukrainy w Polsce. Analiza dyskursu*, Związek Ukraińców w Polsce, Warszawa.
- Tunison Scott, 2023, *Content Analysis*, w: Janet Mola Okoko, Scott Tunison, Keith D. Walker (red.), *Varieties of Qualitative Research Methods*, Springer, Cham.
- Tymińska Ada, 2023, *Analiza narracji o ekonomii i przywileju w dyskursach „antyukraińskich” na polskojęzycznym Twitterze*, „Studia Politologiczne”, t. 68, s. 297–316.
- Van Dijk Teun A., 2018, *Discourse and Migration*, w: Ricard Zapata-Barrero, Evren Yalaz (red.), *Qualitative Research in European Migration Studies*, Springer, Cham, s. 227–245.
- Van Dijk Teun A., 2000, *Parliamentary*, w: Ruth Wodak, Teun A. van Dijk (red.), *Racism at the top: Parliamentary Discourses on Ethnic Issues in Six European States*, Drava Verlag, Klagenfurt, s. 45–78.
- Winogrodzki Krystian, 2023, *Izrael stworzy w Ukrainie „Niebiańską Jerozolimę”? Rosja powtarza starą teorię spiskową*, Wprost.pl, 12 października (<https://www.wprost.pl/swiat/11433379/izrael-stworzy-w-ukrainie-niebiańska-jerozolime-rosja-powtarza-stara-teorie-spiskowa.html>).
- Wojtala Jakub, Różycki Bartłomiej, 2022, *Strategie narracyjne w komunikatach prasowych polskich aktorów politycznych a sekurytyzacja wojny na Ukrainie*, „Dyskurs & Dialog”, nr 2, s. 86–109.
- Wylegała Anna, 2023, *How Family History Helps Ukrainians Face the War*, „Current History”, t. 122(846), s. 249–254.
- Zawadzka-Paluckta Natalia, 2023, *Ukrainian Refugees in Polish Press*, „Discourse & Communication”, t. 17(1), s. 96–111.
- Zielińska Iwona, 2004, *Media, interes i panika moralna. Nowa kategoria socjologiczna i jej implikacje*, „Kultura i Społeczeństwo”, nr 3, s. 161–177.
- Ziółkowski Jacek, 2019, *Syndrom oblężonej twierdzy*, Elipsa, Warszawa.
- Zogata-Kusz Agnieszka, Öbrink Hobzová Milena, Cekiera Rafał, 2023, *Deserving of Assistance: The Social Construction of Ukrainian Refugees*, „Ethnopolitics” (<https://doi.org/10.1080/17449057.2023.2286779>).

ZAŁĄCZNIK 1. LISTA ANALIZOWANYCH MATERIAŁÓW

Sym-bol	Tytuł	Twórcy	Subskrybenci (YouTube)	Źródło	Czas trwania
1	Ukrainizacja	Co tam panie w potylicy? (Lucyna Kulińska)	9	http://www.youtube.com/watch?v=U8MMv0a2RJQ	00:10:00
2	Jak Was okłamuje Demagog? Analiza przypadku	Łukasz Kopczyk	1,22 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=X0WO8XEDMnQ	00:11:59
3	ŚMIERĆ POLAKOM! — UKRAINCI KRZYCZĄ	Łukasz Kopczyk	1,22 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=3740blWxsCE	00:04:21
4	UKRAINIZACJA POLSKI — ODEZWA BOHATERA DO NARODU POLSKIEGO I UKRAIŃSKIEGO — MAMY WSPÓLNEGO WROGA !!!	Chodura Michał	170	http://www.youtube.com/watch?v=xci8hbKbN58	00:07:13
5	STOP UKRAINIZACJI POLSKI — GRZEGORZ BRAUN #shorts #konfederacja #konfederacja2023 #polityka	Konfolytika	7,53 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=-tkRQKdi87Y	00:00:59
6	Myśli o Polsce Polska a Ukraina i Ukraińcy	Międzynarodowe Radio Białoruś	2,94 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=ocn57VExTT4	01:04:58
7	AFERA ZBOŻOWA Trucizny z Ukrainy Trucie Polaków Ukrainizacja	Jasna Strona Mocy jasnastronomocy.info	—	https://www.cda.pl/video/14127473d1	00:45:36
8	Stop Ukrainizacji Polski? Dobra dobra do Moskwy Panie pośle.	Bojek Ranger TV	32	http://www.youtube.com/watch?v=8y1aGPtvB14	00:00:09
9	O ukrainizacji debaty publicznej — Marcin Hagmajer (3.09.2023)	Chrobry Szlak Extra (Marcin Hagmajer)	4,22 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=mvvkkGk3-n8	00:27:52
10	STOP UKRAINIZACJI Hasło Konfederacji — Petru	Szalona Polityka	11,1 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=LBKE9egdUKQ	00:00:32
11	Karolina Piłkuła (nr 30 w Rzeszowie): Stop ukrainizacji i sanitaryzmowi, wsparcie dla matek i dzieci	Rafał Mossakowski (Karolina Piłkuła)	746	http://www.youtube.com/watch?v=GZGRS5pdxh1	00:28:50
12	Karolina Piłkuła o ukrainizacji Polski (9.10.2023)	Chrobry Szlak Extra	4,22 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=IK72WGBFFPk	00:54:24
13	UKRAINIZACJA POLSKI MATRIX W NATARCIU DZIADOSTWO W INTERNECIE	Świadomy Obserwator (Łukasz Kopczyk)	1,41 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=cvo7QODVYIM	00:21:47
14	Ukraina Zaatakowała Suwerenny Kraj! Twierdzą Że Im Wolno! Analiza Ator	SRPP (Ator)	—	https://www.cda.pl/video/1639016765	00:25:10
15	Ukraina pominęła Polskę w rozmowach o współpracy zbrojeniowej dr Leszek Sykuliski	SRPP (Leszek Sykuliski)	—	https://www.cda.pl/video/1638913728	00:10:30
16	Ukraina Stawia Polsce Warunki! Uważa Że Ma Prawo! — Analiza Ator	SRPP (Ator)	—	https://www.cda.pl/video/1638610225	00:25:06

Sym-bol	Tytuł	Twórcy	Subskrybenci (YouTube)	Źródło	Czas trwania
17	Braun w tubie propagandowej Kremla Rosyjska Telewizja Stop Ukrainizacji	Polska Scena Polityczna	285	http://www.youtube.com/watch?v=d3owroTOM-A	00:00:59
18	Konfederacja: Stop ukrainizacji Polski	Janusz Jaskółka (Karolina Pikuła)	238 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=FbjtDf7u40M	00:13:53
19	UKRAINIZACJA POLSKI czy brak PRACOWNIKÓW? Prezes Gremi Personal WALCZY do końca ?	Biznes Misja	334 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=RaOijYH6s08	00:54:53
20	Ukraina-wchodzi-w-sojusz-z-Niemcami-przeciwko-Polsce	zenekkowalski39	—	https://www.cda.pl/video/16261762b5	00:21:46
21	SŁAWOMIR MENTZEN — Czy podpisuje się pod HASŁEM "STOP UKRAINIZACJI POLSKI"? #shorts	CONSILIUM	109 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=vFfmGGB.thE	00:00:59
22	Ukrainizacja Poznania ...część 8...Powstańcy Wielkopolscy się w grobach przewracają ...	Spoko DW	17,6 tys.	https://www.youtube.com/watch?v=L6iq9i9K5kk	00:01:10
23	Ukrainizacja Poznania ...Ukraiński Poznań część 7	Spoko DW	17,6 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=zm0ZiPrB0	00:01:16
24	Na jakim etapie jest ukrainizacja Polski? (OPIS)	Lucyna Kulińska	508	http://www.youtube.com/watch?v=JW85ibnAuSg	00:04:55
25	Ukrainizacja Poznania ...ukraiński Poznań cz.3	Spoko DW	17,6 tys.	https://www.youtube.com/watch?v=-2f15s2tx04	00:00:58
26	Sawicki: Nie widzę ukrainizacji Polski. Nie poradziliśmy sobie z monitorowaniem rynku żywności	Radio WNET	275 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=t12vt-T7c5Y	00:19:28
27	Kontrmanifestacja „Polak w Polsce gospodarzem” STOP UKRAINIZACJI !	Barbara Szwed	27	http://www.youtube.com/watch?v=GwY7Do03N.Q	00:06:25
28	ARTUR ABŁOŃSKI SZTUKA MÓWIENIA BRAUNEM STOP UKRAINIZACJI POLSKI	SPRAWY KORONNE	357	http://www.youtube.com/watch?v=C4kxKnADTxI	00:03:26
29	Wymazana Pamięć: Fałszowanie Historii przez Polską Agencję Prasową	Łukasz Kopczyk	—	https://www.cda.pl/video/1562849276/vfilm	00:20:13
30	Nowy etap ukrainizacji: Ukraińcy w urzędach — Komentarz Narodowy	Chrobry Szlak	14,6 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=LLyaeJke4F4	00:09:50
31	Ukraina NIE WALCZY za NAS! Jakubiak i Gill-Piątek STARLI się NA WIZJI	SRPP	—	https://www.cda.pl/video/1559523223	00:42:38
32	Grzegorz-Braun-NIE-przenosie-nam-stolicy-do-Kijowa	zenekkowalski39	—	https://www.cda.pl/video/15589672cb	00:00:58

Sym-bol	Tytuł	Twórcy	Subskrybenci (YouTube)	Źródło	Czas trwania
33	26. 07. 2023r Live	SRPP	—	https://www.cda.pl/video/1542755393	01:26:25
34	9 — Andrzej #Duda atakuje ks. Isakowicza Zaleskiego	Łukasz Kopczyk	—	https://www.cda.pl/video/153096292d/vfilm	00:00:45
35	Co to znaczy: Stop ukrainizacji Polski?	Michał Wawer	1,25 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=Ms4d0hoUCHE	00:00:59
36	Duda wybiera ukraińską pamięć historyczną	Łukasz Kopczyk	—	https://www.cda.pl/video/1519711464/vfilm	00:02:40
37	Grzegorz Braun: Wołyń Pamiętamy. Stop ukrainizacji Polski	Videoparlament	10,9 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=u2yuCM9D0no	00:09:08
38	„Stop ukrainizacji Polski”. Czy trzeba przestać pomagać Ukrainie? Aktualne wiadomości z Ukrainy	Aktualności	1,73 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=Ke4zqgmFyxo	00:09:15
39	Wielki upadek moralny Andrzeja Dudy	Łukasz Kopczyk	—	https://www.cda.pl/video/151464747b/vfilm	00:26:01
40	Ukraina zrywa umowę z polskim Unibep! Polski rząd udzielił kredytu na tę inwestycję!	SRPP	—	https://www.cda.pl/video/15115829ed	00:08:01
41	STOP UKRAINIZACJI POLSKI?! Poseł Konfederacji WYPALIŁ na wywiadzie	Goniec (Krystian Kamiński)	241 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=v1RDArECZjk	00:28:27
42	Ukraińcy chcą, żeby Polacy przeproszali za Wołyń!	Łukasz Kopczyk	—	https://www.cda.pl/video/1503838472/vfilm	00:16:54
43	Ukraina-stawia-Polsce-warunki-ws.-ekshumacji-dr-Leszek-Sykulski	zenekkowalski39	—	https://www.cda.pl/video/148594491a	00:12:31
44	UKRAINA BLOKUJE PIENIĄDZE DLA POLSKICH ROLNIKÓW	SRPP	—	https://www.cda.pl/video/14859214a5	00:02:43
45	Czy Polacy mają przeproszać Ukraińców za Wołyń?!	Łukasz Kopczyk	—	https://www.cda.pl/video/148125487d/vfilm	00:13:08
46	Ukraińcy w Polsce: ukrainizacja czy polonizacja? Wymysły Strategy&Future — dr Piotr Napierała	Ukraińcy w Polsce: ukrainizacja czy polonizacja? Wymysły Strategy&Future — dr Piotr Napierała	21,3 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=N13UqLQ49WM	00:37:43
47	Manifestacja — Nie wciągajcie nas w tę wojnę — Bielsko-Biała (11.05.2023)	Atena7777	—	https://www.cda.pl/video/14459548a7	01:58:07
48	Stop Ukrainizacji Polski, Peace Rally in Warsaw, Poland, 1 May 2023	This is not our war !	98	http://www.youtube.com/watch?v=oRzEXWYpR9s	00:01:32
49	“Ukrainizacja Polski: fakty i mity” — powstaje film dokumentalny Łukasz Kopczyk	Chrobry Szlak (Łukasz Kopczyk)	14,6 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=w11WfxAlzJk	00:35:47

Sym-bol	Tytuł	Twórcy	Subskrybenci (YouTube)	Źródło	Czas trwania
50	STRAJK W WARSZAWIE “STOP UKRAINIZACJI W POLSCE”	Laid Back	928	http://www.youtube.com/watch?v=3.BweamaPxE	00:01:28
51	Czy trwa Ukrainizacja Polski? Czy może Rusyfikacja? Albo jednak Polonizacja uchodźców ze Wschodu?	Antoni Historia	4,29 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=IN2uMqDXV7U	00:08:44
52	Czy Polska jest Ukrainizowana — Ukrainizacja Polski?	ToTemat	45,2 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=XH76w60Ff5Q	00:35:34
53	Ukrainizacja na horyzoncie: Ukraińcy w Sejmie?! — Komentarz Narodowy	Chrobry Szlak	14,6 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=7UJjb9zgu9c	00:11:52
54	Stop Ukrainizacji — Stop Ukrainization	Rafał Szlezak	782	http://www.youtube.com/watch?v=IRbnmYz.ztQ	00:04:20
55	Stop ukrainizacji Polski — nie ich hasło? Komentarz Narodowy	Chrobry Szlak	14,6 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=mhokQbZOs.E	00:15:43
56	Wynarodowienie Polski i Ukrainizacja	Przygód kilka staro Wilka!	2,41 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=_gBCAQsB5BM	00:35:50
57	Ukrainizacja mentalna czyli kres cywilizacji	300% prawdy	165	http://www.youtube.com/watch?v=BvTzv-jP2j0	00:13:12
58	UKRAINIZACJA POLSKIEJ CERKWI PRAWOSŁAWNEJ	Krzysztof Totwiński	27 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=Oj31YDPJSFw	00:20:21
59	Konfederacja: Ukrainizacja Polski w praktyce	Videoparlament	10,9 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=Rf2eQbEqJIA	00:12:59
60	FAWORYZUJĄ UKRAIŃCÓW? to kto jest lepszy? ukrainizacja Polski/jest nam to potrzebne?/dla Grzeška	Emi1717	2,36	http://www.youtube.com/watch?v=0G84KDy47fY	00:18:58
61	NA ŻYWO: Ciąg dalszy ukrainizacji: rozbrajanie 2.0. — Komentarz Tygodnia	Chrobry Szlak	14,6 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=6a7M4NjZTC0	00:57:45
62	Młodzieżówki o przyszłości! — Ukrainizacja prawicowych mózgów i energetyka!	ralindel	3,51 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=ripub2Yglz4	01:50:05
63	Tomasz Łupina: Ukrainizacja Polski to wstęp do Palestyna 2.0, Benedykt XVI doczekał owoców pomyłek	Centrum Edukacyjne	6,37 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=38gFTnRzSJU	00:37:06
64	Stop banderyzacji ! Stop ukrainizacji ! Stop klerikalizacji ! Stop ! Stop ! Stop ! O co tu chodzi ?	Okciem Rzeuskiej	3,35 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=K8VlyfMawBg	00:11:40
65	Czy Polsce grozi UKRAINIZACJA?	Masny kanał	279 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=bXII7jMoWDI	00:00:41

Sym-bol	Tytuł	Twórcy	Subskrybenci (YouTube)	Źródło	Czas trwania
66	Czy Polsce REALNIE grozi ukrainizacja?	Masny kanał	279 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=7smOuPNS8Cc	00:20:14
67	Mariusz Krogulski o „partii wojny” i dalszej ukrainizacji Polski	Chrobry Szlak	14,6 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=HwAxgo3BwNw	00:18:19
68	Kulturowa ukrainizacja i mundialowa tragikome-dia — Arkadiusz Miksa	Chrobry Szlak	14,6 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=LXOzf44UeVU	00:53:53
69	Grzegorz Braun i WYZWISKA Gosiewskiej od klakierów PUTINA Oświadczenie STOP UKRAINIZACJI POLSKI!	Wolność i Niepodległość TV	20,8 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=x7BcVTnVg-E	00:04:00
70	Związki zawodowe w Polsce, ukrainizacja polityki i gospodarki — Krystian Jachacy	Chrobry Szlak	14,6 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=sPvVgsUrRdc	00:38:59
71	Musisz to wiedzieć(1557) Ukrainizacja Polski w toku, nawet w Lidlach	Maciej Maciak	58,6 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=k2UKj0yVoK0	01:31:06
72	Ukrainizacja polskiego górnictwa — już wkrótce? — Komentarz Narodowy	Chrobry Szlak	14,6 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=nFgWjIbME	00:12:47
73	NA ŻYWO: Melnyk i Zabużko: ukrainizacja w natarciu — Komentarz Tygodnia	Chrobry Szlak	14,6 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=ynGBpOgpS4s	00:48:23
74	Ukrainizacja Polski: przykład podkarpacki — Komentarz Narodowy	Chrobry Szlak	14,6 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=qkHQm4kqaoo	00:13:37
75	Marsz Niepodległości 2022 — Żeby Polska była polska. Stop ukrainizacji Polski.	Krzysztof Sługocki	25	http://www.youtube.com/watch?v=wgPRH1gxoMw	00:32:21
76	Królu nam Chryste 17.11 Bardzo ważne ogłoszenia/kazanie Ks.Michała Woźnickiego ukrainizacja!	Narodowa Pielgrzymka	171	http://www.youtube.com/watch?v=5.kYwohYfPA	00:24:02
77	PODAJ DALEJ! Ukrainizacja Polaków jest faktem i częścią Anglosaskiego projektu DEPOPULACJI RDZENNYCH	Rodacy Kamraci Lechosław	122	http://www.youtube.com/watch?v=A-9Effq-FOM	00:04:23
78	Marsze 11 listopada: od Ukropolinu do “Stop ukrainizacji” — Rafał Mossakowski	Chrobry Szlak	14,6 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=Hvxg5xWZySs	00:36:56
79	Zmasowany atak na Grzegorza Brauna za akcję Stop ukrainizacji Polski	Bomba Prawdy Kontynuacja 3	2,14 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=LPVSoRZzI4U	00:03:04
80	“Stop ukrainizacji” — dyscyplinarka dla nauczycielki	Polska Chata Biskupin — Matka Kurka nadaje	31,6 tys.	http://www.youtube.com/watch?v=9OU3.j.RP0A	00:15:11

“DON’T MOVE OUR CAPITAL TO KIEV”.
ANALYSIS OF THE ONLINE ANTI-UKRAINIAN DISCOURSE SINCE 2022

Kamil Łuczaj
(University of Lodz)

Abstract

The article aims to supplement knowledge on the social consequences of the full-scale aggression against Ukraine launched by Russia in February 2022 with an analysis of the discourse of resentment towards Ukraine and the Ukrainians. Based on a study of online videos posted on YouTube and CDA.pl, the author provides answers concerning who the makers of such messages are, what content makes up the discourse of the so-called “Ukrainization”, and how this content is constructed. The study discussed here constitutes a kind of reflection on the general mechanisms behind the creation and dissemination of xenophobic discourses. Symbolic power exercised through traditional media contributed to the emergence of a media-based narrative of Polish-Ukrainian friendship, of mutual kindness, and of the assistance provided by one side and resulting in the gratitude of the other. However, new information and communication technologies have brought about the dissipation of this power, one of the consequences of which may include the making and watching of niche views incompatible with the grand narrative reiterated in interpersonal interactions and in the prevailing media content.

key words: internet discourse, Ukrainian war refugees, Ukrainization, hospitality

słowa kluczowe: dyskurs internetowy, uchodźcy wojenni z Ukrainy, ukrainizacja, gościnność